

SAYI: 34

FIYATI: 1.000.000 TL

ISSN 1301-6784
EKİM - ARALIK | 1999

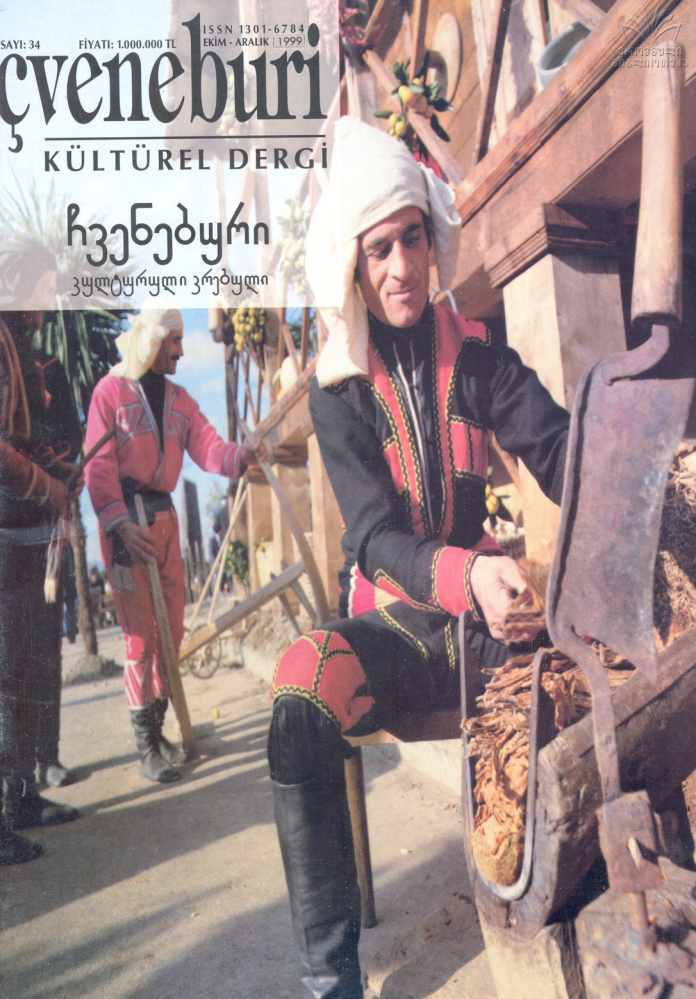
çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

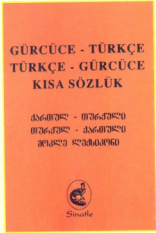
საქართველოს
საქართველოს

ჩვენებური

კულტურული კრებული

Kültürümüzü Daha Yakından Tanıyalım...

43640782 - 073647820
07364782 - 436407820
201820 523060960

Gürcüce-Türkçe
Türkçe-Gürcüce
Kısa Sözlük

TRABZONDAN ABMAZY'A
DOĞU KARADENİZ HALKLARININ
TARİH VE KÜLTÜRLERİ

YÜCEL ŞAHİNLİ VE ALEXANDER MASOVETOV
E. GÖKBAĞCI VE F. BAYRAMI İKİNCİ ÇEVİRMENLERİ
MELİ TEDİKLİNDEN MİHARCA TİH KESTİLİ
MİHARCA VE KESTİLİNDEN

İstanbul, Yayıncı

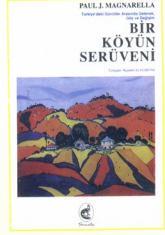
Doğu Karadeniz
Halklarının Tarih ve
Kültürleri

DEDA ENA

İMEDI

Deda Ena
Gürcüce Okuma
Yazma

PAUL J. MAGNARELLA

Türkçe ile Karşılaştırmalı Dilbilim

1994 ve 2009

BİR

KÖYÜN

SERÜVENİ

Türkçe - Karşılaştırmalı Dilbilim

Bir Köyün
Serüveni

Falci
Hoço'nun Masalı

Haarlem
FARRETTİN ÇOĞLU

İstanbul
Yayıncı

Falci Hoço'nun
Masalı

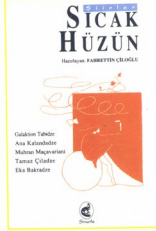
Fridon Halvaci
ENİNDE SONUNDA

Şiirler

ORTADOĞLU

Eninde Sonunda
(Şiirler)

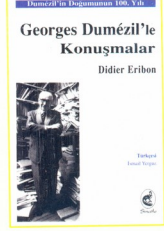
SICAK
HÜZÜN

Haarlem FARRETTİN ÇOĞLU

Gülabin Tabir
Ana Kalandire
Muhann Maçavariani
Tamar Çiğdem
Eka Bakradze

Sıcak Hüzün
(Şiirler)

Demerzil'in Doğumunun 100. Yılı
Georges Dumézil'le
Konuşmalar

Didier Eribon

Fahriye
Amal Toprak

Georges Dumezil'le
Konuşmalar

Edinme Adresi:
ÇVENEBURİ DERGİSİ

Halaskargazi Cd. 59/6 Daire: 5 Harbiye - İstanbul

Tel: (0212) 234 43 39 - 231 79 28 - 233 56 82 Faks: (0212) 246 02 27

çveneburi

Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784

Ekim-Aralık 1999 Sayı: 34
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ adına
Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu

Osman Nuri MERCAN,
İberya ÖZKAN, Mustafa YAKUT

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

Marine AHVLEDİANİ, Özlem AKALTUN, Ali ALTUN,
Hatma BAŞIŞVİLİ, Hasan ÇELİK, Lela DADİANİ,
Hayri HAYRIOĞLU, Nina HİMŞİAŞVİLİ,
Nava KAÇARAVA, Givli KINGLADZE, Ahmet
KÜLEKÇİ, Aslan LAÇINBALA,
Zararia LASKARAŞVİLİ, Elisa MÇİTİDZE,
Osman Nuri MERCAN, Nana OKUCAVA,
İberya ÖZKAN, Guram RÇEULİŞVİLİ,
Abel SURGULADZE, Nodar ŞENGELİA,
Galaktion TABİDZE, Fehime YAZICI

Yazışma Adresi

Halaskargazi Caddesi Rişvançoğlu Apt.
No: 59 Kat: 6 D. 5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 234 43 39 - 231 79 28 - 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27

Fiyatı

1.000.000.-TL (KDV Dahil)

Abone

ABONET

Tel: (0 212) 222 83 32 - 222 72 06
Faks: (0 212) 222 27 10

Dişgi-Ofset Hazırlık

Paxajans Yayıncılık Rek. Ltd. Şti.
Tel: (0216) 330 83 16 - 330 83 99

Baskı

Berdan Matbaası

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir.
Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve
çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle
birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

çveneburi'den 2

GÖRÜŞ - DÜŞÜNCE

Bir Derginin Yararlı Faaliyetleri.....3
Nodar ŞENGELİA

SOYLEŞİ

Etnik Sorunları Büyütmek Yerine Küçültmeliyiz.....7
Osman Nuri MERCAN

TARİH

Aliabad'ın KısaTarihçesi.....11
Aslan LAÇINBALA KENÇKHIŞVİLİ
Türkiye'de Gürcü Okullarının Açılı.....13
Abel SURGULADZE
Gürcüstan Türkiye Arasındaki İlişk.....16
Eliso MAÇİTİDZE
Luteran (Protestan) Gürcülerin Akıbeti.....18
Zakaria LAŞKARAŞVİLİ

YAŞAM - KÜLTÜR

Gürcü Tamara'nın Büyük Gayreti.....20
Ahmet KÜLEKÇİ
Şikago'da Bir Gürcü Fırını.....21
Nino HİMŞİAŞVİLİ

EDEBİYAT - SANAT

Gürcü Resminde Bir Deha: E. Ahvlediani.....22
Manine AHVLEDİANİ
Şiirler.....25
H. BAŞIŞVİLİ, G. TABİDZE, A. SULAKAURİ
Kitesa.....27
Guram RÇEULİŞVİLİ
Abhazya Öyküleri: Tank, Sohumi.....28
Guram RÇEULİŞVİLİ

ETNOGRAFYA - FOLKLOR

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 11.....29
İberya ÖZKAN
Artvin'de Bazı İnansılar- Marioba Şenlikleri.....31
Özlem AKALTUN
Samegrelo'da Rüya Yorumu.....32
Nana OKUCOVA
Gürcü Köylerinden Derlenen Dualar.....33
Lela DADİANİ

ÇOCUK

Kral ve Çoban.....37

GÜRCÜCE

Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük.....39
Çhikvta Kortzili - 7.....40

HABERLER - BASINDAN

.....41

Ülkemizin uğradığı son deprem felaketi nedeniyle hepimizin başsağolsun ve kalanlara sabır ve mutlu gelecek diliyoruz. Deprem özellikle okurlarımızın yoğun olarak yaşadığı bölgelerde olduğu için ayrıca da üzgünüz. Tüm yaraların kısa sürede sarılacağını ümit ediyoruz.

Dergimiz, gerek ülkemizde son bir yıldır yaşanmakta olan ekonomik kriz ve gerekse son deprem felaketine rağmen yayın hayatını sürdürme kararlılığındadır. Bizi bu kararlılığa iten, okurlarımızın dergiyen bağlılıkları ve bizlerinde ülkemizdeki kültür hayatına katkıda bulunduğumuz konusundaki inancımızdır. Dergimizin okurları arasında İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerdeki okurlar olduğu gibi; Artvin, Rize, Kahramanmaraş ve Muş gibi illerin köylerinde yaşayan okullarda vardır. Ayrıca, batı Avrupa'da birçok ülkede dergimiz abonelere ulaştırılmaktadır.

32. sayıdan itibaren dergi aboneliği ABONET tarafından yürütülmektedir. Abone olupta, dergi zamanında ulaşmayan okurlarımızın önce ABONET'le görüşmeleri ve sorun çözülmüyorsa bizlere ulaşmaları faydalı olacaktır. Abonelik yenilemesi de ABONET tarafından gerçekleştirilmektedir.

Okurlarımızın dergimize gönderdiği yazı ve fotoğraflarla dergimiz daha da zenginleşmektedir. Özellikle, Gürcü köylerini tanıtan fotoğrafli yazılarınızı bekliyoruz. Bu bağlamda dergimizin ulaştırılabileceği yeni okur adreslerini de sizlerden bekliyoruz. Böylece, dergimize yeni okullar ve yazı yazarları kazandırmış olursunuz.

Dergimizin yoğun olarak satıldığı; Artvin, Borçka, Murgul, Hopa, Arhavi, Şavşat, Pazar, Ordu, Fatsa, Rize, Ünye, Samsun, Bursa, Sakarya, Amasya, İnegöl, İzmit ve Orhangazi gibi il ve ilçe birimlerinde temsilcilik açmak arzusundayız. Bu temsilciliklerde görev alacaklara, dergimizi bölgesinde temsil etme ve dağıtma yetkisi verilecektir. Lütfen yazılı olarak dergimize kendinizi tanıtan ve temsilcilik görevini nasıl yürüteceğinizi anlatan bir yazı ile başvurunuz.

Çvneburî dergisi BİRYAY ile tüm gazete satış bayilerine ve Dünya Süper Dağıtım ile de belirli bazı kitapçılara ulaşmaktadır. Derginin daha çok satış noktasına (özellikle tüm kitapçılara) ulaşması için çalışmalar yapıyoruz. Bu nedenle, dergimizi toplu alım yapıp dağıtım yapmak isteyen kuruluşlara ve kişilere ihtiyacımız vardır. İlgilenenlerin dergimize başvurması beklenmektedir.

Dergimizin yer alan yazılar hakkında görüşlerinizi içeren yazılarınızı bekliyoruz. Bu görüşlerinizin ışığında dergimizi daha güzele ve iyiyet götürmek arzusundayız. Dergimiz, genelde Kafkasya halklarının kültürleri ve özelden ise Gürcü (Laz-Megrel ve Svan kültürü ile birlikte) kültürü konusunda yazılara yer vermektedir. Ayrıca; tarih, ekonomi ve edebiyat ile ilgili de çeşitli yazılar yayınlamaktayız. Sizce, derginin daha güzel olması için neler yapılması gerektiği hususunda bize yazarsanız seviniriz.

Gelecek görüşmeye kadar hoşça kalın.

Bir Derginin Yararlı Faaliyetleri

Prof. Dr. Nodar Şengelia

Son yıllarda Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinde yeni gelişmelere tanık oluyoruz. Bilim ile kültürün çeşitli alanlarında yakınlaşma sürecini görmekteyiz. En üst düzeyde siyasiler görüşmelerini sürdürmektedir. Ankara'da Gürcüstan Büyükelçiliği açılmış, bununla eş zamanlı olarak Tbilisi'de de Türkiye Büyükelçiliği açılarak çalışmalarına devam etmektedirler. Söz konusu Büyükelçiliklerin karşılıklı işbirliği sonucunda iki komşu ülke arasında çok yönlü politik, ekonomik ve kültürel gelişmeler olmaktadır.

Ne yazık ki, Gürcüstan tarihi hakkında hemen hemen hiç bilgisi olmayan yazarlar Gürcüstan hakkında çeşitli makaleler yayımlamaya başladılar.

Gelişen bu tarihi süreçte Yunus Zeyrek'in çalışması dikkatimizi çekmiştir. Bu yazarımız, "Çveneburi" dergisinin faaliyetlerine ilişkin özel bir makale yazmıştır. Bu makale daha sonra "Türk Yurdu" dergisinde yayımlanmıştır. Yunus Zeyrek'in bu yazısını ben de okudum ve şimdi Yunus Zeyrek'in çalışmasını, görüşlerini sırayla ele alalım:

Yunus Zeyrek'e göre; Gürcüler "Gürcü" sözü-nü bilmezler.

Gürcülerin bu terimi bilmedikleri nereden anlaşılmaktadır? Doğu ülkelerinde "Gürcü" Gürcüstan'lı insana denilirdi ve tüm İslam dünyası yüzyıllardır Gürcüleri bu isimle tanıyıp bilmektedir. Tabii ki, Gürcüler bu isimle tanınıyor. Gürcüler, kendi aralarında Gürcü kelimesini kullanmazlar. Fakat her insan gibi bu kelimenin ne anlama geldiğini de iyi bilmektedirler. Yıllar önce Gürcüstan'dan Türkiye'ye göç eden kişilere Gürcü ismi verilmiştir. Y. Zeyrek'in dediğine göre, onlar kendi kendilerine "Gürcü", "Acaralı" ve "Çveneburi" derler. İşin aslı Y. Zeyrek'in dediği gibi değildir. Türkiye'de yaşayan Gürcüler kendilerini "Gürcü", "Acaralı" ve "Çveneburi" bilmezler, tek isim "Gürcü" ismini kullanırlar. Burada bir istisnai

durum vardır. Türkiye'de yaşayan Gürcüler "Çveneburi" kelimesini birbirlerine karşı sevgi duydukları zaman kullanırlar. "Çveneburi" kelimesi Türkiye'de yaşayan Gürcülerin milliyeti için kullanılmaz. Y. Zeyrek'e bu farkı açıkça belirtmemiz gerekmektedir. Türkiye'de yaşayan Gürcüler, "Gürcü", "Çveneburi" ve "Acaralı" şeklinde bir millet ayrımı olarak bölünmezler. Türkiye'ye Gürcüstan'dan göç etmiş olanlara sadece "Gürcü" denilmektedir. Y. Zeyrek'e göre Acaralılar kendilerine "bildiği ve kullandığı gibi Acaralı" ismi vermeli ve Acaristan halkına, kendilerinin de bildikleri gibi "ACAR" denilmelidir. Sayın Y. Zeyrek'e ve Y. Zeyrek gibi yazarlarımıza şunu belirtmemiz gerekir ve yazarlarımız bu ayrıma dikkat etmeleri gerekmektedir ki Türkiye'de hiçbir zaman halk anlamında Acaralı kelimesi kullanılmamıştır. Yazarlarımızın da yazarlarına bu kavramlara dikkat etmeleri gerekmektedir.

Bize öyle geliyor ki, Y. Zeyrek, Gürcüstan coğrafyası hakkında tam bilgiye sahip değildir. Özerk Acaristan Cumhuriyeti'nin Müslüman halkı da Tbilisi halkıyla ayrılmış gibi bir anlayışla tanımlamak istemektedir. Söz konusu yazar, tüm Gürcüstan halkını Tbilisi halkıymış gibi zannetmektedir. Burada bir soru sormak gerekir, Tbilisi halkı ne demektir? Tbilisi'de yaşayan halk arasında Müslümanlar olduğu gibi diğer halklardan da insanlar yaşamıyor mu? Yazısının bir bölümünde bu konu ile ilgili başka düşüncelerini de ortaya koymaktadır. Bize öyle geliyor ki, sayın araştırmacı yazar, Tbilisi'de sadece bir etnik köken yaşamış gibi görüyor ya da Gürcüleri sadece Tbilisi toprakları üzerinde yaşıyor zannediyor. Burada şunu belirtmeliyiz ki, Gürcüstan Tbilisi'den ibaret değildir. Yazarın düşüncelerini incelemeye devam ediyoruz. "Acaralı" tarih boyunca Tbilisi halkı ve yönetimine karşı tavrı almış, mücadele etmiştir. Rusların Kafkasya'ya girmelerine önyak olan Tbilisi ile daima Ruslara karşı duran Acara halkını birarada mütalaa et-

mek affedilemez bir hatadır. Türk-Rus savaşlarında Tbilisi, Rusların yanında savaşırken, Acara halkı Türklerin yanında yer almıştır."

Tüm Acara halkı Türklerin yanında nasıl yer alabilirdi? Türkleri sadece Osmanlı hakimiyeti altındaki yerler, paşaların idaresi altında olanlar destekleyebilirlerdi. Bazı paşalar görünüşte Paşahânın hakimiyetinde görünürken fırsat buldukları zamanlarda bağımsızlıklarını ilan ederlerdi.

Y. Zeyrek "Bu gibi hallerde de Acarıstan Müslüman halkı Tbilisi'de yaşayan Müslüman veya Hristiyan halk ile bir tutmuyor." Acarıstan bölgesinde yaşayanların hiçbir zaman Tbilisi halkına karşı bir tutumları yoktu. Acara halkının tutumu her zaman Gürcülerin yanında idi. Hatta Acara'nın Müslüman hükümdarlarının bile -Paşa ve Beyleri- çoğu zaman Gürcülerin yanında olduğu biliniyor. Osmanlı Paşalarının Gürcülerin yanında olduğuna ilişkin birçok belge arşivlerde muhafaza edilmiştir.¹

Sayın Zeyrek şunu yazıyor: "Batum ve çevresi özerk bir yönetim şartıyla Sovyet Gürcüstan'ına bırakılınca, halkın büyük bir kısmı, ana-vatanlarını terk ederek din, kültür ve mazi birliği bakımından kardeş gördüğü Türkiye'ye gelmiştir."

Müslüman Acaralılardan esas kısmı Gürcüstan'da kaldı ve hayatları boyunca Müslüman Gürcüler olarak adlandırıldı. Türkiye'ye göç eden Gürcülerin bir kısmı sadece dini nedenlerden dolayı gitti.

Y. Zeyrek'in yazısında anlaşılamayacak düşünceleri var: "Acara halkının Gürcü, Gürcü'nün de Kartvelle aynı olduğu tezini ileri süren birtakım çevreler, yurdumuzda yıllardır bölücü propagandaları yapmaktadırlar. Bu propagandayla, Ruslarla birlikte zulmettikleri insanların torunlarını yanında tutabilmek, gelecekte ise, "Beşyüz yıldır anavatandan ayrı topraklar" olan Kars, Ardahan ve Artvin'in Türkiye'den koparılması amaçlanmaktadır."

Y. Zeyrek'in bahsettiği hiç değiştirilmeden aynen alınan bu "propaganda" ile ilgili faaliyetlerini anlayamıyoruz ve esefle kınıyoruz. Türkiye'de yaşayan Gürcüler önce İsviçre Çvенеburi dergisini çıkarmışlar, sonraki zamanlarda ise bu dergiyi Türkiye'ye getirmişlerdir. Zamanla faaliyeti daha da genişlemiştir. Bu dergiyi çıkarırlar Türkiye'de kitap basmışlar, folklor ekipleri kurmuşlar ve köy ve nüfus sayımı yapmışlardır. Yunus

Zeyrek'in yazdığı gibi "ne yazık ki bunları gizli" değil açıkça yapmaktadırlar.

Burada Yunus Zeyrek'in ne demek istediğini anlamakta güçlük çekmekteyim. "Çvенеburi" dergisinin yayın kurulunun yıllar boyunca yapmış oldukları faaliyetler kanunen yasak olmayıp, aksine tamamen meşru faaliyetlerdir. Dergiyi bizler de destekliyoruz ve saygı duyuyoruz. Bu gerçekten gerekli bir iştir.

Bu gibi faaliyetlerin birisine ben de katıldım. İberya Özkan Melaşvili, Gürcü halkoyunları üzerine konuşma yapıp kalabalık dinleyicilere zevkle seçilen Gürcüstan'ın çeşitli köşelerinde banda alınan şarkıları dinletti. O akşamda sadece Türkiye Gürcüleri, "Çvенеburi"ler değil, Türkiye'deki aydın kesimden de başka temsilciler hazır bulundular. Aydınlar da yapılan konuşmaları büyük bir dikkatle dinliyorlardı. "Çvенеburi" dergisi yayın kurulu benim yapmış olduğum iki konuşmama da dergilerinde yer verdi. Bu seminerlerimin içeriği: 1- Selçuklu ve Osmanlı egemenliği döneminde Gürcüstan, 2- XVI. yüzyılın ikinci yarısında Samtşe-Saatabago dönemi idi. Söz konusu seminerlere katılmak için gazeteciler ve üniversitelerden öğretim üyeleri davetli idiler. Verilmiş olduğum konferanslara dinleyicilerin ilgisi yoğundu. Dinleyicilerin sormuş olduğu sorular da bir hayli fazlaydı. Oturumlar karşılıklı saygı ve anlayış içerisinde geçti. Buna benzer başka bir konferans salonunda, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü tarafından düzenlendi. Bu gece Alman gazeteci tarafından Hevsureti'ye ilişkin slayt gösterisi verildi. Onların himayesi altında Gürcü araştırmacılar da konferansa konuşmacı olarak katıldılar. Katılanlar: Prof. Dr. Z. Çlaşvili (Tbilisi), Prof. Dr. Ş. Putkaradze ve Doç. T. Şioşvili (Batumi). Şimdi Sayın Zeyrek'e soruyorum, konuşmacılar hangi şehir merkezlidir?

Bundan sonra Sayın Y. Zeyrek'in bize bildirdiklerine göre, belirli bir dönemde "Çvенеburi" dergisinin yayını durdurulmuş ve 1993 yılında yeniden yayımlanmıştır. Bu konuya ilişkin İberya Melaşvili'nin sözlerini iktibas ediyor: "Derginin 20 yıl önceki amacı neyse, şimdiki amacı da odur. Gürcü kültürünün unutulmakta olan öğelerini ortaya çıkarmak."

Yunus Zeyrek'in ifadesine göre, İberya Özkan Melaşvili'nin bu sözlerinin temelinde ihanet yatıyormuş. Bu sözler 1993 yılında söylendi ve şimdiye kadar hangi ihanet ortaya çıkmıştır? Şahsen

ben yukarıda gösterilen ifadede ihanete benzer hiçbir kelimeye rastlamadım, Y. Zeyrek bu ihaneti nereden çıkarıyor anlayamıyorum.

Bu, Sayın İbery'a'nın gerçekten ifade ettiği sözlerdir ve onlarla hakikaten insani bir düşünceyi dile getirmiştir.

Y. Zeyrek bununla da yetinmiyor, İbery'a Özkan Melaşvili'nin adının Yunanca olduğunu iddia ediyor ve sitem ediyor. Öncelikle bir kişinin adı Yunanca olmuş neyi değiştirir. Kişinin düşünceleri önemlidir. İkincisi İbery'a ismi Yunanca değildir. Kaldı ki bu gibi sitemler yersiz ve gereksizdir. Baba çocuğuna istediği ismi verebilir.

Bence İbery'a Özkan Melaşvili'nin bulunduğu ve tespit etmiş olduğu Gürcü köylerinin adları çok önemlidir. Y. Zeyrek'in ifadesiyle "bazı coğrafi isimler üzerinde yorum yaparak bölgenin Gürcü toprağı olduğu iddia edilmektedir. Bu, üzerinde yaşanan ülkeye saygısızlık olduğu gibi ilme de aykırıdır."

Araştırmacının bu incelemesinde, saygısızlığı kendisi yapmakta ve ölçüsünü de kaçırmaktadır. Aksine, bilim adamları bir milletin tarihinde başka komşu ülkelerin geçmişini bulurlarsa, bunu alkışlanması gereken bir olay olarak değerlendirebilirler. Osmanlılar, Acara ile Batumi'yi 1540'lı yıllarda fethediyorlar.² Bu da 1545 yılından önce Soyhosta³ savaşından önceki dönemdir. Sayın Zeyrek ne zamanı, ne de yeri gözönüne almıyor. O, Çoruh Nehri boyunca birçok kavmin, Turanlı Kolhların yerleştiğini kaydediyor. Bu Turanlı Kolhların kim olduklarını bir türlü anlayamıyoruz.

"Gürcü sanılan ve böyle adlandırılan Hristiyan Bagratlı kralları, daha sonra Kıpçaklı Hristiyan Atabekler idaresinde sekiz yüzyıl kalmıştır. Böyle bir bölgenin yer adlarında birlik aramak yersizdir."

Yazarın bu iddialarını da kabul etmek mümkün değildir. Çünkü, Bagrationların Oğuzlar'la hiçbir bağlantısı yoktur. "Ona göre Gürcü kökenli olan coğrafi isimler: Borçka, Çoruh, Artvin, Ardahan, Oltu, Posof, Tavusker (Olur) vs. Türk kökenlidirler."⁴

Yazar bu bölgedeki yer isimlerinin incelenmesinin gerekli olmadığını düşünüyor.

Y. Zeyrek yine Acaralılar konusuna dönüp "Acarları Kartvel olarak nitelendirmek ne tarihe ne de sosyolojiye uygun değildir" diyor ve devam

ediyor: "Acara Muhacirlerinin halk arasında ve hatta bilgisiz pek çok siyasetçinin ağzında 'Gürcü' olarak anılmaları akıl almaz bir yanlışlıktır." Acaralı muhacirleri Gürcülerden ayıramayız. Gurialı, Kahelı, Svan, Megrel vs. nasıl Gürcü ise Acaralı muhacirler de öyle Gürcüdür.

"Türkiye'de bir Gürcü azınlığı vardır... Şimdi siyasi özerklik istemiyorlarmış ama ana dilleriyle eğitim, öğretim ve aşağılanan (?) dillerine özgülük istiyorlarmış. Ayrıca Gürcü kültür merkezleri açılmamış" diyor ve Y. Zeyrek bu şekilde anlatmasına devam ediyor. Gürcü kültür merkezinin açılması kötü müdür? Eğer Gürcü ana dilinde eğitim alınmasını isteyenler varsa ve bunun gerçekleşmesi mümkünse bırakın gerçekleştirin. Tbilisi'deki Demirel Türk Koleji'nin ve hatta Yüksekokulu'nun uzun zamandan beri eğitime başladığını herhalde Y. Zeyrek bilmiyor. Bu okulların açılması Türkiye'deki Gürcü toplumu ile değil, Türkiye vatandaşlarınınca gerçekleştirilmiştir. Aynı eğitim kurumları neden Türkiye'de açılmasın? Gürcüistan'da açıldığı gibi neden Türkiye'de de kültür merkezi açılmasın. Bu konular için devletlerarası yardımlaşma ve dayanışma gereklidir.

Sakarya ili Evren köyünde oturanlara gelince, Gürcülerle dil ve ırk farkı olduğunu söylerken biz hiçbir şey diyemeyiz, çünkü onlar hakkında hiçbir bilginiz yoktur.

"Mevlana türbesi de Gürcü ustalar tarafından yapılmış." sözüne Y. Zeyrek itiraz ediyor. Mevlana tarikatının faaliyetlerinde Rusudan Kraliçenin kızı Tamara ve onun varislerinin büyük bir rol oynadığını Y. Zeyrek bilmelidir. Tamara'nın Anadolu Selçuklu Devletinin Sultanı Gıyaseddin Keyhusrev'in eşi olduğu bilinmektedir. Gürcü Hatun olarak tanınan bu Gürcü kadın, yaptığı işlerden dolayı bütün Sultanlık ün salmıştır. Halen O'nun mezarı Konya'da bulunuyor.

Y. Zeyrek, Rustaveli'nin Genceli Nizami'nin öğrencisi olduğunu söylüyor. Oysa Rustaveli'nin şiirlerinde bu konudan hiç bahsedilmemektedir.

Sonra Y. Zeyrek, Gürcü bilim adamlarının 1945 yılında Türkiye'ye karşı gündeme getirilen toprak iddiaları hakkındaki soruların İbery'a'nın babası Ahmet Özkan (Melaşvili) tarafından tekrar edildiği belirtiliyor. Böyle bir iddia olmadığı gibi, Ahmet Özkan Melaşvili'nin faaliyetlerine de oğlu İbery'a cevap veremez.

Y. Zeyrek, A. Özkan Melaşvili'nin kitabını ele alıyor ve bu kitabın yayımlanmasını tenkit edi-

yor. Aynı zamanda F. Kirzioğlu da bu kitabı eleştirerek yayımlanmasının suç olduğunu ifade ederek yasaklanmasını sağlayarak hedefine ulaşmış bulunuyor.

Y. Zeyrek'e göre "Kitapta, Türkiye'den toprak taleplerini ihtiva eden Gürcü tezlerinin sayfalarca olduğunu, kimilerinin yalan yanlış ifadelerle Türklüğe, tarihi Türk büyüklerine ve İslamla hakaret edildiği, iftiralara atıldığı ifade ediliyor. Yüzyıllarca Türkiye devleti ve vatandaşlarıyla dost olan Acaralı Muhacirleri araç olarak kullanıp ayrılıkçılığın propagandasını yapıyorlar." Melaşvili'nin kitabında Türkiye'ye karşı gündeme getirilen toprak iddiaları hakkında hiçbir şey söylenmediği gibi, Türkiye aleyhinde herhangi bir yazı bulmak da mümkün değildir. Kitapta Türklüğe, tarihteki Türk büyüklerine, İslamla aykırı hiçbir ifade yoktur. Kitap yasaklanmamış, aksine serbestçe her yerde satılmıştır. Kitabın içeriğinde kesinlikle Ortodoks, Hıristiyan mücadelesi vardır. Zaten yazılar da öyle olmalıdır. Çünkü kitap, Hıristiyan ülke hakkında yazılmıştır.

Daha sonra Y. Zeyrek, "Melaşvili'nin tek amacı olarak Rus-Gürcü zulmünden kaçıp ülkeye yerleşmiş, yurduyla bütünleşmiş, yuvasını ısıtmış Acara Muhacirlerine Tbilisi muhabbetini aşlamayı amaçladığı"nı ifade etmektedir.

Gürcüstan tarihi ve Osmanlı tarihi hakkında Türkiye arşivlerinde pek çok yazılı belgeler bulup bunları inceleme imkanına sahip olmakta büyük bir şeref ve mutluluk duyuyorum. Türkiye'de yaşadığım son iki sene bana çok şey öğretti. Türkiye'de sadece diğer Gürcülerle değil, Marmara Denizi kıyılarında oturan Acaralı Gürcülerle de karıştım. Onlarla görüşmelerimde, kendilerini çok iyi hissettiklerini, Gürcü dilini bildiklerini, beraberlik içinde yaşadıklarını, akrabalık ilişkilerini devam ettirdiklerini gözlemledim. Beraberliğimizde bizimle çok ilgilenerek saatlerce sohbet ettik. Oradaki Gürcüler kendilerini baskı altında hissetmiyorlar. Mutluluk içinde oturup çalışıyorlar. Çok çocuklu olup, genelde Gürcülerle evleniyorlar.

Sonuçta Y. Zeyrek, "Gürcüstan'ın Giresun'a kadar olan tarihi Türk ilerlerini kendi haritasında göstermek gibi basit hayalleri bırakmalıdır" diyor. Tarih haritaları sadece o tarih içinde doğru olanları gösterirler. Onları değiştirmek hiçkimse'nin hakkı değildir.

Y. Zeyrek'in çalışmalarını böylece değerlendi-

riyoruz. Yazarın Gürcüstan tarihini hiç bilmediği bellidir. Gerçek tarihi bilen insanlar için bu gibi bilgiler kabul edilemezdir. Bu makalenin bir amacı vardır: Amaç, gelişen Türk-Gürcü dostluğunu hassas bir konuyu işleyerek bozmaktır.

Y. Zeyrek'in öğretmeni Sayın F. Kirzioğlu, son derece milliyetçi bir tarihtir. Ona tarihin gerçeklerini, O'nun bakışından başka anlatamaz ve onu inandırmasızdır.

"Çveneburi" dergisinin çok yararlı olan bu faaliyetlerini Y. Zeyrek'in kasten hazırlanmış makalesi gölgeleyemez. Dergide, sadece Türkiye'deki Gürcülere değil, bütün Türk kamuoyuna Gürcüstan tarihi ve güncel konular hakkında bilgiler yayımlanmaktadır.

Onun için "Çveneburi" dergisinin Gürcüstan'dan yönetildiğine de dair iftiralara ve iddialara yersizdir. Y. Zeyrek, tabii ki o dergide çalışan kişilerin faaliyetlerini beğenmiyor ve şüpheleri şüphe olmaktan öteye gidemiyor.

Dipnotlar

- 1- Giorgi Kazbegi Acara Hakkında, Batumi, 1960, s. 79-120. Kh. Akhvediani, Güney Gürcüstan'daki Milli Kurtuluş Savaşı Tarihinden, Batumi, s. 14-50.
- 2- Dündar Aydın, Erzurum Beyliği ve Onun Teşkilatı, Kuruluşu ve Yayılma Dönemi (1533-1566), Ankara, 1998, s. 66.
- 3- N. Şengelia, Gürcüstan'ın 1572/3 yılı kanunnamesi, Doğu Yıllık (Gürcüce), 1, Tbilisi, 1960, s. 188-189.
- 4- Osmanlı tarih kaynaklarında Osmanlılar tarafından XVI. yüzyılda Borçka, Artvin, Ardanuç, Oltu, Posof vs.'nin ele geçirildiği yazılıdır. İbrahim Peçev: Gürcüstan ve Kafkasya'ya ait bilgiler" Gürcüce'ye çeviren, S. Cikia, Tbilisi, 1964, s. 27-28. Dündar Aydın, adı geçen eser, s. 67-72. N. Şengelia, adı geçen eser, s. 189-190.

NOT: Çveneburi dergisi, hiç bir zaman Y. Zeyrek gibileri tarafından kaleme alınan ve bilgi/belge yoksunu yazılara doğrudan yanıt vermeyecektir. Yine Y. Zeyrek tarafından Türk Yurdu dergisinin Eylül 1999 ile H. Çoruh tarafından Tarih dergisinin Eylül 1999 sayısında yayımlanan ve bilim-tarih bilgisinden yoksun, ayrıca kışkırtıcı, tek taraflı ve saldırgan ifadelerin kullanıldığı bu tür yazılar nedeniyle yasal hakkımızı kullanmayı saklı tutmaktayız.

Okurlarımızdan bu konu ile ilgili gelen ve cevabı aydınlatıcı nitelik taşıyan yazılar, dergimizde yayımlanmaya devam edecektir.

Sn. Nihat Gökyiğit'le Söyleşi

Etnik Sorunları Büyütmek Yerine Küçültmeliyiz

Osman Nuri MERCAN

Çveneburi: Kabulünüz için teşekkür ederiz. Gürcü kökenli bir iş adamı olarak toplumda yaptığınız sosyal ve kültürel çalışmalarla çok biliniyorsunuz. Bize lütfen doğumunuzdan bugüne kadar olan yaşamınızı kısaca anlatır mısınız?

N. Gökyiğit: Size dedem Hasan ve babam Ahmet Gökyiğit ticarethanesini gösteren 1932 tarihli bir fotoğrafını veriyorum. Bu fotoğraf Artvin il merkezindeki o zaman genel ticaret yapılan dükkanımızı gösteriyor.

Çveneburi: Evet efendim tekrar sizin geçmişinize dönük, sizin işadamlığına, Artvinliliğinize ve Gürcülüğünüze dönük kısa özgeçmişinizi alabilir miyiz?

N. Gökyiğit: Artvin, 1925 doğumluyum. Artvin'de çok yeşil bahçeler içerisinde bir evde büyüdüm. Ortaokulu Artvin'de bitirdikten sonra babam beni İstanbul'a gönderdi. 1940 yılında İstanbul'a geldim. Robert Kolej'e girdim. Ailemde 1944 yılında İstanbul'a geldiler. Dedem daha önce gelmiş.

Artvin'de bir yurt yapımına katkıda bulunmuşum. Uzun zamandır gitmemiştim Artvin'e. Gittiğimde soruyorlardı, kaç yıldır gelmedim diye. Bende 40 yıldır diyordum, biraz utanarak, oysa 45 yıldır ilk kez gelmişim Artvin'e. İş yoğunluğu gibi bazı mazaratlerim vardı gerçekten, fakat başka esas bir mazaretim vardı ki, 40 yıl önceki o yeşilli, o güzel cennet Artvin'i bulamayacaktım. Ve gerçekten de öyle oldu. Braktığım Artvin'i bulamadım 45 yıl sonra. Bahçeler içindeki evler arsa olmuş ve beton dikilmiş.

Çveneburi: Gidişiniz 1980'miydi.

N. Gökyiğit: Zannedersem 1985'ti. Ondan sonra çok gidip geldim, bir kere şeytanın ayağını kırdık-tan sonra.

Çveneburi: Çok mu değişmiş Artvin?

N. Gökyiğit: Evet ama yine de çok şirin bir yer Artvin. Eski hali çok başka idi. Orada doğa sevgisi vardı hepimizde. Gündüz kelebek, gece de ateş böcekleri kovalıyorduk. Çocuklar hep beraber ç-

çeklerle haşır neşirdik. İşte bu benim Karaca ile bir gün bu odamda konuşurken, TEMA Vakfı'nın kuruluşu gerçekleşti.

Arkadaşım Hayrettin Karaca ile bir gün bu odamda konuşurken, TEMA Vakfı'nın kuruluşu gerçekleşti.

Çveneburi: TEMA'nın kurucularındansınız!

N. Gökyiğit: Tabii, işte bu odada, benim odada kurduk.

Çveneburi: Başkan yardımcılığı görevini sonradan mı aldınız?

N. Gökyiğit: Ben başkan yardımcılığı görevini bizzat istedim. çünkü başka çok işlerim vardı. Türk-Sovyet İş Konseyi, BTD İş Konseyi ve diğer bu tür kuruluşların kuruculuğu ve yöneticiliği gibi.

Çveneburi: İsterseniz Artvin'e dönebilir tekrar!

N. Gökyiğit: Artvin yalnız doğası ile güzel değil, aynı zamanda insanı ile de mükemmel bir yer. Biz evleri, dükkanları kitlemedik, kapılar açtık.

Çveneburi: Çocukluğunuz zamanında değil mi?

N. Gökyiğit: Çocukluğum zamanında evet. Dedem o fotoğrafta görülen dükkanın yerini bir Ermeni'nin alyor. Dedem o arsayı alıp da mağaza yapacak çocukları için. Dedem Ermeni mal sahibi ile konuşuyor, ve soruyor: ne istiyorsun diyor bu yer için, o da 60 altın diyor. Dedem de 60 altını veriyor ve yeri üzerine alıyor. Fakat belirli müddet sonra acaba bu yeri gerçek fiyatından ucuza mı aldım diye kara kara düşünmeye başlıyor. Çünkü o sırada Artvin'de yaşayan Ermeniler 1915 olayları nedeni ile hızlı şekilde varını yoğunu satıp göç ediyorlardı. Dedem bir gün o Ermeni'nin yanına gidiyor, ve mal sahibine bu yeri almaktan vazgeçtiğini söylüyor. Buna şaşırın mal

N. Gökyiğit

N. Gökyiğit Maçahelî'de arıcılık çalışmalarını sırasında.

sahibi nedenini soruyor. Bunun üzerine dedem de ona: "Sen şimdi göç nedeni ile burayı sattın. Kanımca değerinden ucuza verdin bana bunu, ben sana 30 altın daha getirdim, eğer bu altınları da alırsan mülkü alırım, yoksa vazgeçtim diyor.

O zaman, insanlar bu insanlardı, çok temiz ve yalansız.

Çveneburi: Çok ilginç bir olay!

N. Gökyiğit: Ben başka bir olay daha anlatayım. Babamın mağazasına çok yaşlı, uzun beyaz sakallı bir ihtiyar adam geldi. Ben o zaman çocuktum. Bir boğanın içinde getirdiği kağıt ve demir paraları tezgahın üzerine döktü. Ahmet bey bunları alacaksınız dedi.

Babam sordu nedir bu diye. O da "iki ay önce ben burda alışveriş etmişim. Malları köye götürdüm. Bana sordular, kaç paraya aldım diye! Hesap ettiler, kitap ettiler ve benim az paraya aldığımı, sana az para verdiğimi, söylediler. Bunu alacaksınız" dedi ihtiyar adam. Babam da, "Sizin orada yanlış yapma ihtimaliniz benim burda yanlış yapma ihtimalimden daha fazla" dedi.

Ihtiyar adam da, "Ben bir daha belki buraya gelemem. ne olur beni bu yüklerle sorularla geri gönderme" dedi. Babam da "O zaman bu yük benim üzerimde kalacak" dedi. Müftüyü çağırdılar. Müftü dindedi. Abdî'yi çağırın dedi. Abdî, yoksul, sahipsiz bir ihtiyar adamdı. Müftü topladı paraları, Abdî'ye verdi, bu dava bitti. Artvin insanı işte bu.

Çveneburi: Aileniz okumaya karşı ilgili miydi?

N. Gökyiğit: Amcam da Robert Kolej'de okumuş. Babam okutmuş onu, küçük kardeşini. Bir kardeşini de Almanya'da okutmak için uğraşmış. Beni de Robert Kolej'e gönderiyor. O zaman okutmaya karşı aşırı ilgi vardı.

Çveneburi: Fotoğraflardan görüldüğü kadarı ile Artvin insanı çağdaş ve giyinmeyi seviyor.

N. Gökyiğit: Evet. Ben Koleji bitirdikten sonra ABD'nde inşaat mühendisliğinde Master yaptım. Robert Kolej'de o zaman sadece Mühendislik kısmı vardı ve ben inşaat mühendisi olarak Robert Kolej'den mezun oldum. ABD'den döndükten sonra askerlik, istihkam okulu, ondan sonra üç yıl Nato'nun o zaman yaptığı havalanlarında çalıştım. Üç yılda hava meydanları içinde çalıştım. Bundan sonra da iki ortağım ile birlikte Tekfen şirketini kurdum.

Çveneburi: Hangi yılda?

N. Gökyiğit: 1956 yılında. Önce müşavir, mühendislik hizmetleri yaptık. İkinci yıl inşaat işine geçtik. Şimdi de devam ediyorum aynı iş. Bu iş gelişti ve büyüdü, gruba başka şirketler eklendi ve holdingleştik.

Şirketler kurumsallaşmaya başladı ve sosyal ve kültürel işlere daha fazla zaman ayırmaya başladım. Birçok sosyal işlere iştirak ettim.

AIIESEC vardır, ben 30 yıldır onların sessiz sedasız destekçisiyim. Çok güzel çalışmalar.

Çveneburi: Tünel'de değil mi onların yeri?

N. Gökyiğit: Evet Tünel'de. Her yıl 200-300 öğrenciyi yurt dışına staja gönderirler, bir o kadar da Türkiye'ye getirirler. Bir nevi öğrenci takası.

Sonra Türk Sovyet İş Konseyi'nin kuruluşunu yaptım. Çünkü Gorbacov ile birlikte büyük bir politika değişikliği oldu. Güven ortamı doğdu. Sovyetler Birliği seffallaştı ve karşılıklı ilişkiler gelişmeye başladı. Gaz anlaşması buna yardımcı oldu. Bu 1988'de oldu. 1991'de Sovyetler Birliği dağıldıca biz de Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Konseyi'ni kurduk. Dağılan Sovyet Cumhuriyetleri ile ayrı ayrı iş konseyi kuran ilk ülke olduk biz. Hiçbir ülkenin yapmadığını ilk önce biz yaptık.

Sonra, iş konseylerinin bağlı bulunduğu DEİK var, onun yönetim kurulu üyesiyim. BDT İş Konseyi Başkanlığı ile on yıl sonra bıraktım, ama DEİK'teki görevim nedeni ile gelen heyetlerle üst düzey görüşmeler yapıyorum. Karadeniz İş Konseyi'nin kuruluşunu ve başkanlığı yaptım. Orada halen on bir Türk özel sektörünü temsil ediyorum.

Enerji projeleri ile çok ilgileniyorum. Bunların toptanlarına katılıyorum, konuşmalar yapıyorum, kamuoyu oluşturmaya bakıyorum. ABD, Fransa, İngiltere, Azerbaycan, Gürcüstan ve Türkiye'de çeşitli enerji konferanslarına katıldım, orada konuşmalar yaptım.

Karadeniz Oda Orkestrası'nın (KOO) kuruluşunu da, bu odada Saim Akçıl ile gerçekleştirdik.

Gökyiğit ailesinin Artvin'deki ticarethanesi...
 (Sağdan ikinci, Nihat Gökyiğit'in babası Ahmet Gökyiğit'ür) -1935

KOO, 11 ülkeden eşit sayıda sanatçının katılımıyla oluşturuldu. Geçen yıl "İki Deniz Oyküsü" adlı bir enerji konferansını ABD'den CERA Şirketi ile birlikte gerçekleştirdik. Bu orkestrayı da bu nedenle buraya davet ettik. Buna 5 Hazar Denizi ülkesini de dahil ederek 16 bayraklı bir orkestra oluştu ve bu orkestra ile bu konferansı açtık. Bu yıl düzenlediğimiz enerji konferansına ise 6 Doğu Akdeniz ülkesini de dahil ettik ve enerji konferansına 22 KOO ülkesi ve Suriye'nin katıldığı açılışa ilk kez Azeri kemençesi, klasik batı müziğine girdi.

Bu işlerden çok heyecan duyuyorum.

Çvnebur: TEMA ile ilgili çalışmalarınız nasıl gidiyor?

N. Gökyiğit: TEMA'da çok çeşitli projelerimiz var. Onlara 'meydan muharebeleri' diyoruz. Bunlar arasında toprakların korunması, ağaçlandırma, meşe kampanyası, toprağın organik maddelerinin yeniden oluşturulması gibi konular sayılabilir. Bu hizmetler için aldığımız uçağa da TEMA adını verdik.

Çvnebur: Artvin ile ilginiz nasıl?

N. Gökyiğit: Çok özel ilğim var Artvin'e. Maçaheli profesinin sponsorluğunu yapıyoruz. Maçaheli'de saf Kafkas Ana Arısı bulduk, şimdi bunun üretimine başladık orda. Önce yöreye, Artvin ve Ardahan civarına 5 milyon TL karşılığı veriyoruz bu ana arıları. Sonra tüm ülkeye satacağız. Bununla bölgeye ekonomik aktivite kazandırıyoruz.

Çvnebur: Bazı sponsorluklarınız da var bildiğimiz kadarıyla!

N. Gökyiğit: Evet. Olimpiyat Stadi'nin yapımında

sponsorluğumuz var. Birkaç yerde Mera Islahı projelerine, eğitim kamplarına ve benzeri bazı projelere benim bizzat katkım var.

Çvnebur: Yurtdışında da sponsorluğunu yaptığınız projeler var mı?

N. Gökyiğit: Evet, örneğin Orta Asya'da Aral Gölü'nün sularının yarı yarıya geri çekilmesinin doğurduğu çevre felaketini anlatacak belgesel film çekimi için sponsorluk yapıyorum. Bu belgesel film ile, Orta Asya'daki kardeşlerimize, "Biz size yalnız iş için değil,

fakat sizin sorunlarınızı da paylaşmak için buradayız" mesajını vermek istiyoruz.

Çvnebur: Yine Artvin'e geri dönelim mi?

N. Gökyiğit: Maçaheli Vadisi dünyaca ünlü faunaya sahip eşsiz bir yer. Eskiden buranın askeri bölge oluşu nedeni ile doğa korunmuş. Biz 30 kişilik değişik teknik ve idari bilgiye sahip grupla bölgeye gittik. Bölge halkı, ağaç keserek ve satarak ekonomik değer yaratılmasını istiyordu. Bunun için orman içine yol yapılmasını bekliyordu. Biz onlara "ağaç keserek ve satarak" zengin olan hiçbir ulus yoktur dünyada dedik. Onlara biraz müsaade edin, sizin sorununuzu bir çare bulacağız dedik.

Ve belirli bir müddet sonra Kafkas ana arısını bulduk. Bu proje geliştirildikten sonra polen ve arı sütü üretimini geliştireceğiz.

Orda, tabii başka projeler de düşünüyoruz. Örneğin kar yağdığı zaman karda giden ve hasta taşıyan makine aldık yöreye. Ayrıca yöre için alabalık, ceviz fidanı, aromatik tıbbi bitkilerin değerlendirilmesi projelerimiz var. ekoturizm projemiz var. Bu sene bir tur yapacağız oraya.

Çvnebur: Gürcüce ile yakınlığınız nasıl?

N. Gökyiğit: Gürcüceyi çok iyi biliyorum; erti, ors sami, otki, hutı. Bildiğim bu kadar. Eşim de Gürcü idi, fakat o da pek konuşmıyordu. Dedem iyi Gürcüce bilirdi. Artvin içinde Gürcüce konuşan pek kalmamıştır. Ama Borçka, Murgul, Şavşat ve Artvin civarı köyler çok güzel Gürcüce konuşurlar.

Arifin İli, Karatuhut (Karatada) ailesinin yakın dostu, şimdiki Gökyığıt Ailesi. - 1939.

çveneburi: Gürcüstan ile ilişkileriniz nasıl? Orda yatırımlarınız var mı?

N. Gökyığıt: Gürcüstan petrol şirketi ile ortaklığımız var. Ortak bazı işler yapıyoruz, özellikle Bakü-Supsa petrol boru hattı projesinde Gürcüstan bazı sıkıntılar atlattı, iç karışıklıklar çıkarıldı. Ama şimdi daha iyi konumda. E. Şevardnadze gibi dünyaca ünlü saygın bir devlet adamı var orda. İnsan yatırımı çok iyi ülkede. Yakın zamanda çok iyi bir konuma gelecektir Gürcüstan. Biraz sabırlı olmak gerekir.

çveneburi: Gürcü kültürünü ne derece takip ediyorsunuz?

N. Gökyığıt: Gürcü dilini ve alfabesini bilmediğim için iyi takip edemiyorum. Fakat görüyorsunuz ki, binlerce yıllık medeniyeti olan bu halkta müzik, resim ve edebiyat çok ileri derecede.

Biz orkestra kurulum derken, onlar altı kişi biraraya gelip şarkı söylüyorlar. Çok sesli müzikleri var. Çok iyi ge-

lenekleri ve eğitimleri var. Bu halk çok yetenekli. Orası bölgenin İsviçre'si olmaya aday: Turizm, eğitim, finans ve hafif sanayi merkezi olabilir yakında.

Sonra hidroelektro santrallerde büyük potansiyel var. Bu arada boru hatlarının güzergahında oluşu çok avantajlı.

Türkiye'nin Gürcüstan'la ilişkileri çok iyi. Çok komşumuz var, ama Gürcüstan farklı. Ordaki etnik sorunları büyötmek değil, küçöltmemiz gerekir. Her ülkede çok değişik etnik halklar yaşıyor. Türkiye'de de böyle. Etnik sorun yaratmamalıyız. Türkiye'nin, ordaki etnik sorunların büyümesinden hiçbir menfaati yoktur. Ordaki etnik sıkıntıyı, Türkiye olarak yatırtmaya, çözüme katkıda bulunmalıyız.

çveneburi: Teşekkür ederiz...

KOBİSÇİLERİN KÜSÜ

Aliabad'ın (Eliseni) Kısa Tarihçesi

1703-1733 tarihleri arasında Dağıstanlılar (Avar, Tsakhur, Dido) eşkiyalık amacıyla dağlardan inerek verimli topraklara saldırdılar. Yıllar süren bir savaş başladı. 1716 yılında Eliseni'nin Mamasakhlisi (Muhtar) Merab Elisenti-movravidze'nin öncülüğü ile şimdiki Avarların köyü Tala Köyünün yanında genel savaş oldu. Karşı tarafa Dağıstanlılar yardım ediyorlardı. Bu savaş Gürcüler kazandı. Merab Movravidze ile 36 soylu bu savaşta öldüler. Bu savaşın sonra taraflar anlaşma yaptılar. Gürcüler Müslüman oldular ve derebeyleri kovdular. Dağıstanlılarla birlikte ikel bir cemiyet kurdular. Bu savaşın onbeş yıl öncesine kadar Dağıstanlılarla Gürcüler arasında kız alışverişi olmazdı. İlk kızı veren Aliabat'da bulunan Sabir Marisaşvili'dir. Bu ilişkiler 1780'e kadar sürdü.

Doğu Gürcüstan Kralı 2. Iraklı 1783'te anlaşma yaparak Ruslar'dan 5.000 asker istedi. 1785'te Ömer Han Saingilo'yu zaptetti. Gürcüstan'a hücum etmek için üç-dört gün kaldı. Iraklı'den korkarak Gürcüstan'a hücum edemedi. Akstafa ve Gence taraflarında Tatar ve Moğol köylerini soyup talan ederek geri döndü.

Tekrar. 1783'te ikinci defa 20 bin askerle Saingilo'yu zaptedip gene Gürcüstan'a hücumu cesaret edemedi. Saingilo'yu soyup talan etti. Bundan sonra insan ve hayvanları kaçırıp fidye karşılığı geri verdi. Tala, Cari, Mukhahi, Kadakhi, Belakanlar da oturan Avar, Lezgi, Tsakhur, Dido'lar, Gürcülere teklifte bulundular; kendilerini eşkiyalardan korumaları için pirinç, mısır, buğday teklif ettiler. Onlar da kabul edip 16 kg (1 put) kişi başına bu isteklerini verdiler.

1826'da İran-Rus harbinden önce Saingilo'ya gönderilen Rus Albayı Mevraiki Gotsebo (Aslen Alman) Aliabat'ın muhtarlarıyla sohbet ettiklerinde "Siz Ruslara deyin: burada bir Rus Garnizonu kursunlar ikinci günde kiliseleri açarız" dedi. Saingilo'lu Gürcüler ise Lezgilerden korkup "Mes-cit açacağız" dediler. 1830'da Dağıstan'da Mov-

Aslan Laçınbala KENÇKHİŞVİLİ

ridizma yani Tarikatçılık paralelinde İslam bayrağı altında Rusya sömürgeciliğine karşı silahlandılar.

6 Haziran 1844'te İlisu Sultanı General Daniel Bek (Vakvakişvili) Rusya'ya isyan ederek Şamil tarafını tutup Şamil'in kızıyla evlendi. 1605'te dedesi Vakvakişvili, Şah Abbas'ın tarafını tutup Kızılbaş olarak Alibey ismini almıştı. Daniel Bek, Şamil'in yanında müdür olup, iki-üç nabib büyüklüğünde idi. Rus-Kafkas sömürgecileri Daniel Bey 1844'te "Siz Sultan'ın kölesisiniz. Eğer Hıristiyan olursanız serbestsiniz. Kóle değilsiniz" dediler. 5.11.1850'de tekrardan Hıristiyanlaşma başladı. Altı sene içinde Sultanlıkta ne kadar Gürcü varsa, irtidat edip Hıristiyan oldular. Sonra 1857-1860 yıllarında Aliabat naibliğine propogandaya geldiler. Bu propogandayı Aliabatlılardan başka İngilo-Gürcü köyleri Kandaklı, Mosuli, Verkhyani, Zaganı, Tasmalo, Marsani ve başka köylerin ahalisinin çoğu Hıristiyan oldular. Yalnız Aliabat Hıristiyanlığı kabul etmeyip İslam dinine sadık kaldı. Şamil'den sonra Kafkasya bölgelerinde valiler, Gürcü subayları (generaller), Aliabat taraflarında Hıristiyanlar artınca talep edip köy kurmak istediler. Kafkasya'da Dzveli Bazar (Zegani) de Şah Abbas tarafından mahvolan 1616'da mevcut kilisenin etrafında köy kurmak için Tbilisi Başvıllığı'ne müracaatta bulundular. O da "Buradaki araziler Lezgilerindir. Bu işe şimdi başlamayın. Zaten Lezgiler de Hıristiyanlaşıyorlar" dedi. "Herkes köyünde yaşasın," diyen bu General Zakatala'nın ve Yukarı Dağıstan'ın Valisi Simon Şalikaşvili'dir. Başka amillerden dolayı böylece Gürcülerin Hıristiyanlaşması sönmüş oldu. Bundan sonra Gürcü ahali köylerinde bulunan Papazları kovarak Lezgilerden molları getirdiler. Tekrardan Müslümanlık gelişirken camileri ihya ettiler.

1858-1865'te Kafkasya'dan bir kısım ahali muhacir olarak ayrıldılar. Gürcüler, Adigeler,

Türkiye’de Gürcü Okulları Açılması Tarihçesi ve M. Abaşıdze

Abel SURGULADZE

İlia Çavçavadze ve İbrahim Abaşıdze hakkında "Literatürli Sakartvelo" adlı gazetede (1997 yıl, No. 30-31) makaleyi okurlar belki hatırlı yordur. Bu makalede, yazar İlia Çavçavadze, Yakob Gogebaşvili ve 19. Yüzyıldaki Gürcü toplumunun diğer liderlerinin İbrahim Abaşıdze ile ilişkileri konu alınıyordu ve Batumi de ilk Gürcü okulunun açılışı anlatılıyordu. Makalede verilmiş gerçekçi bilgilere göre; bu vatansever adamın fikirleri ve çok özel davranışları yerli Gürcü nüfusu üzerinde çok olumlu etkiler yarattı ve Batumi Gürcü okulunda Hıristiyan öğrencilerin yanı sıra Müslüman öğrencilerin sayısı onlarca sayıya ulaştı. Adı geçen makale başka bir yönden de ilimizi çekiyor, çünkü büyük yazar, toplum adamı, şerefli aydınlatıcı ve büyük Gürcü siyasetçisinin neler düşündüğünü, hangi köklere dayandığını, İlia Çavçavadze ile yakınlaşmasını ve onun ruhsal mirasçısı olan İbrahim Abaşıdze'nin hangi zor yollardan geçtiğini bize anlatmaktadır.

Anlaşılan, İbrahim Abaşıdze'nin verdiği emekler boşa gitmemiş, aksine İbrahim Abaşıdze'nin Batumi Gürcü Okulu'nun açılışı için verdiği uğraşlar ve öğrencilere sunduğu iyi öğrenim koşulları meyvesini vermiştir. İbrahim'in oğlu (Memed Abaşıdze) da babasının zor ve şerefli yoluna devam etti ve daha uzaklarda İstanbul'da Gürcü okulu açmak ve oradaki Gürcülerde ulusal bilinci uyandırmak için çok savaş verdi.

Aşağıdaki bilgiler her ne kadar edebiyat/bilim dünyasında kısmen bilinmekte ise de, yorumlanması için sizlerin de bilgilendirilmesi yararlı olacaktır.

Batumi bölgesinin jandarma komutanı Astsubay Gavrilof, 22 Nisan 1914 tarihinde Kutaisi bölgesi jandarma komutanına şöyle bir rapor veriyordu:

"Ajanlarımızın verdiği bilgilere dayanarak biliyorum ki: Ortodoks ve Müslüman Gürcüleri birleştirme ve Türkiye’de oturan Gürcüler arasında Gürcüce okuma, yazma öğretmek ve geliştirmek amacıyla federalizm taraftarlarından Mehmet

Beg Abaşıdze, Kinrişi mahallesinden Kemal Nogaideli ve birkaç hoca ile beraber birkaç gün önce Tbilisi yolunu tuttular. Tbilisi’de gideceği yer Gürcüce Okuma Yazma Komitesi’dir. Komite üyelerinden Osmanlı hükümeti ile görüşmeler için arabuluculuk rica edilecektir. Osmanlı’da, İstanbul’da Gürcü okulları açmak istiyorlar, böylece orali Müslüman Gürcüler ana dillerini öğrenecekler." ¹⁰

Aynı rapor Tbilisi’deki jandarma komutanına da gönderildi. Bu belge çok dikkat çekicidir ve birçok önemli soruyu da cevaplamaktadır. Her şeyden önce o zamanki Gürcü toplumun ve Memed Abaşıdze'nin İstanbul’da Gürcü okulu açılması ile ilgilendiğini ve dolayısı ile milli bilincin yüksek seviyede ve uzakları görebilme yeteneğinin var olduğunu göstermektedir. Memed Abaşıdze'nin öz geçmişini öğrenme yolunda bu çok önemli bir husustur.

İstanbul’da 1861 yılından beri Gürcü Katolik Kilisesi olduğu biliniyordu. Sonra bir okul ve matbaa faaliyete geçti. Kilise ve okul, İstanbul’daki Gürcüler arasında kültürel ve aydınlatıcı ilişkileri geliştiriyordu. Çünkü yazarlar, devlet adamları ve entellektüeller için jübileler düzenliyor, akşamları toplantılar yapıyor ve kitap söyleşileri oluyordu. Bütün bunlara Müslüman Gürcülerde katılıyordu ve onların da ulus bilinci çoğalmaktaydı. ¹¹ Bu konuda özellikle Gürcü Katolik Kilisesi patriği Şalva Gardidze katkıda bulunuyordu. Evgeni Dalecio Dalesiyonu'nun anlatığına göre, patrik özellikle Müslüman Gürcülere Gürcüce okuma-yazma öğretiyor, Gürcüistan tarihini anlatıyor ve okuma bilenlere de Gürcüce kitaplar dağıtıyordu. Herhalde bütün bu çalışmalar sonucu olacak ki, 'Gürcü Kulübü' yaratma fikri ortaya çıktı ve 1911 yılında da gerçekleşti. O zamanlar İstanbul’da Gürcüce yayınlanmakta olan Sahalho Purtseli adlı gazeteye göre, kulübün üyeleri Gürcülere yardımcı olan bir toplulukta ve kulübün kurucuları da o zamanların İstanbul’unda etkin

Gürcüstan-Türkiye Arasındaki İlişkilerin Kısa Tarihi

Eliso MAÇİTİDZE

Gürcüstan da, Türkiye de önemli bir politik yerde bulunuyorlar. Bu ülkelerden, Avrupa-Kafkasya-Asya ulaşım koridoru geçecek (TRASECA). Hazar petrolü ve Türkmenistan gaz boruları hep bu ülkelere geçmektedir. Bundan dolayı ülkelerimizin iyi, dostça ilişkileri tüm bu bölge için de büyük önem taşımaktadır.

Karadeniz havzasındaki ülkelerin ekonomik yöndeki ilişkileri gelişmekte ve aynı ülkelerin meclis içindeki çalışmaları çok üretken şekilde devam etmektedir. Bu bağlamda da Türkiye-Gürcüstan ilişkileri gelişmektedir. Türk hükümeti, E. Şevardnadze'nin "Barış İçindeki Kafkasya" politikasına destek veriyor, aynı zamanda Gürcüstan toprak bütünlüğünün taraftarıdır ve ayrımcılığa da prim vermemektedir.

Avrasya bölgesinin merkezinde bulunan bu iki ülkenin işbirliği tüm bölgede barış ve istikrar açısından son derece önemlidir.

Uluslararası iyi ilişkilere iki ülkenin cumhurbaşkanları, Sn. E. Şevardnadze ve Sn. S. Demirel de önem vermektedir.

Eğer Türkiye, Gürcüstan için batıya doğru bir kapı ise, Gürcüstan'da Türkiye için doğuya giden tek güvenilir yoldur. "Gürcüstan bizim en yakın ve güvenilir komşu ve ortağımızdır." 26-27 Şubat 1999'da E. Şevardnadze'nin Türkiye'deki ziyareti sırasında S. Demirel duygularını böyle ifade etmişti. E. Şevardnadze, kendi tarafı için yaptığı açıklamada ülkeler arasındaki müthiş dostluğun daha da derinleşip bölge halklarına faydalı olacağını söyledi.

Türklerin bir ata sözü vardır: "Ey alma komşu al!" Gürcüler ise: "Kapı komşum, iki gözüm nurum" derler. Tanrı Türkiye'ye ve Gürcüstan'a komşu olma ayrıcalığını verdi ve bu halk atasözlerinin de 21. yüzyıldaki ilişkilerin merkezi ve prensibi olacağını ümit ediyoruz. İlişkilerimizin gelecekte dostça ve iyi niyetli olacağına inanıyoruz ve bu da demokrasi yolundaki Gürcüstan ve Türkiye açısından çok faydalı olacak.

Türkiye-Gürcüstan ilişkileri yüzyıllar boyu sürmektedir, fakat bu her zaman iyi niyetli ve dostça olmamıştı. Gürcüstan birçok kez Osmanlı İmparatorluğu'nun saldırgan politikasına ve saldırılarına kurban olmuştur.

Bizim bu günkü ilişkiler de ise son derece ilginç ve renkli başlangıç mevcuttur. Bu olay, yeni Türkiye kurucusu olan Kemal Atatürk'le bağlantılıdır.

1918 yılının Kasım ayında, Mustafa Kemal'in özel inisiyatifine göre, Ankara hükümeti Gürcüstan Demokratik Cumhuriyeti ile siyasi ilişkiler kurdu ve Tbilisi'ye kendi temsilcisi olarak Kazım Bey'i gönderdi. 1920 yılında, Aralık ayının ortasında Tbilisi'ye Ankara hükümetinden Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey geldi.

Bakan, Gürcüstan hükümetiyle görüştü ve buluşma sonucunda Ankara'da Gürcüstan elçiliği açma kararına varıldı. Gürcüstan hükümetinin Ankara'daki temsilcisi, Svimon Mdivani oldu.

31 Ocak 1921'de Gürcüstan elçisi Ankara'ya gitti. 8 Şubat'ta ise resmi olarak Mustafa Kemal Paşa'nın önünde tanıştılar. Gürcüstan tarafından Svimon Mdivani yanında Dimitri Şalikaşvili de bulunuyordu (ABD Eski Genel Kurmay Başkanı Con Şalikaşvili'nin babası). D. Şalikaşvili çok enteresan anılar yazdı bu olay hakkında. Gürcüstan tarafından tüm temsilcileri mevcut olan bu buluşma bir buçuk saat sürdü. Svimon Mdivani, Mustafa Kemal'e güven belgesi iletti, sonra sohbet ettiler. Mustafa Kemal, Gürcüstan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kutladı. Türkiye taraf olarak memnuniyetini dile getirdi. "Doğuda, Türkiye'ye güçlü ve iyi komşu gerekiyor ve böyle komşu Gür-

cüstan olabilir” demiş Kemal Paşa.

Sonra olaylar farklı yönde gelişti. 1921 yılında Bolşevizm rejimini kurmak bahanesiyle Sovyet Rusya, Gürcüstan’ı işgal etti ve bağımsızlığına da son verdi. Gürcüstan-Türkiye ilişkilerinde uzun sessizlik dönemi yaşandı.

Gürcüstan, Sovyetler Birliği’ne zoraki sokulduktan sonra bilhassa İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ve “Soğuk Savaş” sırasında Sovyetler Birliği ve Türkiye arasında gergin ilişkilerden dolayı bizim ülkelerimizin arasında demir perde mevcuttu.

Sarp’ta sınır kapısı açıldı, bu olay Gürcüstan ve Türkiye’nin arasındaki ilişkilerde önemli rol oynadı. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Gürcüstan bağımsızlığını ilan ettikten sonra, Türkiye, bağımsızlığını tanıyan ve Gürcüstan’la diplomatik ilişkileri kuran ülkelerin ilk sırasındaydı.

Gürcü-Türk ilişkilerinde yeni aşama 16 Aralık

1991’de Gürcüstan’ın bağımsızlığını Ankara tanıdıktan sonra başladı.

Gürcüstan-Türkiye arasındaki diplomatik ilişkiler 21 Mayıs 1992’de kuruldu. O zamanki Türkiye Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin’in Gürcüstan ziyareti sırasında her iki ülke protokol imzalayıp diplomatik ilişkilere geçildi.

30 Temmuz 1992’de Tbilisi’ye gelen Süleyman Demirel ile Gürcüstan Cumhurbaşkanı E. Şevardnadze “Gürcüstan ve Türkiye arasındaki dostluk, işbirlik ve iyi komşuluk hakkındaki” anlaşmayı imzaladılar. Bu anlaşma tarihsel bir önem taşımaktadır. Bununla, Türkiye-Gürcüstan arasındaki ilişkilerde yeni farklı bir aşamaya gelindi ve Gürcüstan-Türkiye ilişkilerinde kültürel, ekonomik ve politik açıdan sürekli gelişme başladı.

Çeviren: Osman Nuri MERCAN

Zor Köyü, harman alanı (1948)

Lüteran (Protestan) Gürcülerin Akıbeti

Zakaria LAŞKARASHVİLİ

Gürcüstan Çarlık idaresine girdikten sonra (1801), o güne değin adları sanları duyulmamış bir dizi halkların yerleşim alanı haline geldi. 19. Yüzyıl içinde Gürcüstan'da Almanlar da görüldü. Kimi işadama, kimi misyoner, kimi de turist görünümünde idiler. Daha sonraki tarihlerde Rusya'dan bir Alman kolonisi getirilerek Aşağı Kartli Bölgesine yerleştirildi. Yeni getirilen bu Almanlarla yerli Gürcü nüfus arasında çok sıcak ilişki ve uyum sağlandığı görüldü.

Alman kolonisi çevresinde yaşayan Gürcüler, epeyden beri iç içe yaşadıkları Ruslar, Ermeniler, Azeriler gibi etnik gruplara nazaran Almanları daha bir içten benimseyip kucakladılar.

Çarlık idaresinin sömürgeci politikası Güney Kafkasya'da her zaman çoğunlukta bulunan Gürcü halkının ahlaki, kültürel ve ulusal dayanışma ruhunu zayıflatmak, demografik dengeleri altüst etmek yönünde çaba sarfetmekte. Gürcü halkının Ruslara karşı defalarca giriştiği ayaklanma ve yeraltı faaliyetleri onları bu tür önlemlere zorunlu kılıyordu.

Ruslar, Gürcü halkının mücadele şevk ve maharetlerini köreltmek için ellerinden gelen çabayı sarf ediyorlardı. Gürcüstan'da yaşayan azınlık halklara büyük imtiyazlar tanıyarak, milli, dini ve ekonomik ayrıcalıklarla Gürcülerin üzerine çıkarmak, azınlıkları askerlik yükümlülüğünden muaf tutmak, onların nüfus oranlarını çoğaltıp ülkenin gerçek sahipleri Gürcü halkının karşısına dikmek bu çabalardan bazılarıydı. Bu çabalar ne yazık ki meyvesini vermekte gecikmedi. Azınlıklar arasında Gürcü dilinin öğretilmesi kaldırıldı, Gürcü kilisesinin otoritesi lağvedildi. Çekilmez boyutlara ulaşan ekonomik baskılar Gürcü halkını fiziksel ve ruhsal yozlaşmanın eşiğine getirdi. Rusların yoğun baskıları Gürcü halkının yaşamını sürdürülebilirliği endişesizle çeşitli yollara başvurmaya yöneltti. Gürcü halkı kendi ülke-

sinde Ermeni, Rus, Yahudi, Os, Türk ve daha başka kimlikler arkasına gizlenip hayatta kalabilme savaşı vermek zorunda bırakıldı.

Ruslar, Gürcü halkını inanç farklılıkları açısından gruplaştırıp çeşitli azınlıklara bölmeyi de ihmal etmediler. Gregoryan Gürcüleri Ermeni, Müslüman Gürcüleri Türk, Musevi Gürcüleri İsraili, Katolik Gürcüleri de Fransız kökenli olarak tescil edip ülke birliğine ölümcül darbe indirdiler. Aşağı Kartli Bölgesine getirilip yerleştirilen Alman göçmenleri Lüteran (Protestan) mezhebini dindiler. Bunlarla iç içe yaşayan Gürcüler onlarla o derece iyi uyum sağladılar ki, zaman içinde Lüteran Kilisesi cemaatine karışık mezhep değiştirdiler. Hatta onların dillerini öğrenip, kültürlerine ortak oldular. Evlerine, kapı baca düzenlemesine Almanları örnek alarak Avrupa tarzı çehre kazandırdılar. Lüteran mezhebi yoluyla adeta Almanlaşan bu Gürcü toplumu kısa süre içinde kültürel ve ekonomik başarıların doruğuna ulaştılar. Fakat yozlaşan bazı Gürcü grupları gibi kendi orijinal kültür değerlerini, ulusal benliklerini de asla yitirmediler. Lüteran mezhebi bu Gürcü toplumu diğerlerine nazaran Rus baskı ve kıyımından korumuş oldu.

Gürcüstan'ın bağımsızlığını kazanmasından (1918) önce ülkede çok gergin politik hava hakim oldu. Osmanlılar Güney Kafkasya'yı işgal planları yapıyorlardı. Gürcüstan da Osmanlıların bu ilgi alanı içerisinde kalacaktı. Nihayet Osmanlılar, Gürcüstan üzerine saldırı başlattılar. Henüz organize edilememiş, her türlü araç, gereç ve silahtan yoksun Gürcü ordusu karşısında birtakım başarılar da sağladılar. Bu haksız saldırı karşısında Almanlar, Osmanlılarla müttefik olmalarına rağmen Gürcülerin yanında yer aldılar. Böylece Osmanlı saldırısına set çektiler. Bu tarihlerde Gürcüstan bağımsızlığını ilan etti. Bu başarı da bir bakıma Almanların desteğiyle sağlanmış ol-

du. Çarlık idaresinin yıkılmasından sonra Gürcü devlet adamları, ülkenin bağımsızlığı için herhangi bir çaba göstermediler. Aksine, Rusya'nın yeniden toparlanıp ülkeye hakim olmasını beklemeye koyuldular. Gökten düşen bu kurtuluş fırsatı bir süre ortalarda sahipsiz atıl bekledi. Almanlar, buna dayanamadılar, Gürcü ileri gelenlerini Allahın lütfu olan bu fırsatı alıp değerlendirmeleri için uyardılar. Nihayet Gürcüstan Bağımsızlık Deklarasyonu'nu yüksek sesle dünyaya ilan edilmesini sağladılar. Bu mucizevi Alman koruyuculuğu ortaya çıkmayıp, Osmanlı işgalinin getireceği tahribatı tahmin etmek zor olacaktı. Almanların gösterdiği bu sempatinin temelinde Gürcüstan'da yaşayan Alman kolonisi ile onlarla sevgi bağlarıyla bağlı, kültürel kaynaşma içinde olan Lüteran Gürcülerin etkisinin büyük olması gerekir.

Bu Alman-Gürcü yakınlığı Rusların gözünden uzun süre kaçamadı. Gelecekte olası bir Alman sempatanlığı ve ihaneti önleme açısından 1941 yılında Almanlar ve onlarla birlikte Lüteran Gürcüler yurtlarından çıkarılıp sürgüne gönderildiler. Ne yazık ki bu trajediden Gürcü halkı, tam anlamıyla haberdar değildir. Dile getirilmekten kaçınılan bu sürgün olayında Lüteran Gürcülerden söz edilmekten özenle kaçınılmaktadır. Kimilerine göre Lüteran Gürcüler üzerinde durulacak kadar kalabalık değillerdi. Ulusal kimliklerinde "Gürcü" sözcüğü de bulunmuyordu. Bu durum onların Gürcüstan'dan tümüyle kopmalarını kolaylaştırdı. Bu sürgün olayının üzerinden 47 yıl geçti. Urallar'da, Kazakistan'da, Sibirya'da zor koşullar içinde yaşamaya çalışan bu insanlar, üçüncü kuşak torunlarını el topraklarında büyütme çalışıyorlar. Alman kolonisinin sürgünde unutulup gitmesi bizzat onların hiçbir zaman sorun çıkarmayan, arkalarında kötü anılar bırakmayan insanlar olmasında yatmaktadır. Şans eseri sürgünden kurtulmayı başaran bu insanlar-dan bazıları, diğer azınlıkların sıkça yaptıkları gibi bugüne değin Gürcüstan'dan ne ayrıcalıklı

azınlık hakları istemişler, ne Moskova'ya şikayet mektupları yağdırmışlar, ne başka bir komşu ülkeye katılma dileğinde bulunmuşlar, ne de Gürcüstan için başka türlü bir başağrısı olmuşlardır.

Alman kolonisinin ve Lüteran Gürcülerin el emeği, göz nuru hatıraları cazibeli evler Aşağı Kartli'de bugün de ayakta duruyor. Yolu. Asureti ve Corciaşvili köylerine düşenler, bu güzel evlerde bugün kimlerin yaşadığını görmüşlerdir. Sürgün olayını hatırlayan yaşlı insanlar, birer çiçek bahçesini andıran, dekoratif, düzenli, huzur verici bu Alman evlerinin avlularını anımsamakta güçlük çekmezler. Bugün bu ev ve avlularında eski intizam ve güzellik aramak boşuna olur. Bunlar bugün yeni sahiplerince soyulmuş soğana çevrilmiş, harabeye döndürülmüştür.

Ne yazık ki, Lüteran Gürcülerin sürgünden döndürülme fikri bugün Gürcü halkı arasında sempati bulmuş değildir. Onların sayıca az oldukları ve asimileye uğradıkları düşüncesi hakimdir.

Gürcü halkının düşmanları bu ülkede yaşayan azınlıkların bazılarını da birer düşman olarak eğittiler. Ama bugün ülkede yaşayan İspanyolların, Süryanilerin, Estonların yüreklerinden Gürcü sevgisini kazımayı başaramadılar. Sürgündeki Almanların Gürcüstan'a döndürülmesi, Rusların hesabına gelmemektedir. Tecrübeler göstermiştir ki, bu çağdaş halkın kalbinde kin, nefret tohumları asla yeşertilememiştir.

1960'lı yıllarda vatansever Lüteran Gürcülerden birkaçı Rus kimliğine bürünüp gizlice Gürcüstan'a gelerek yerleşti. Bir insanın kendi ülkesinde Rus kimliğiyle yaşamaya çalışmasının ne kadar acı olduğunu düşünün.

(Temmuz 1989 Radyo Liberti konuşma metni özeti.)

Çeviren: Hayri HAYRİOĞLU

**Dergimizin abonelik işlemleri, ABONET tarafından gerçekleştirilmektedir. Her türlü abonelik işlemleri için:
ABONET**

Perpa Ticaret Merkezi II. kat, B Blok, No: 1706

Okmeydanı - İstanbul

Tel: (0 212) 222 83 32 - 222 72 06

Faks: (0 212) 222 27 10

e - mail: abonet@abonet.net/web: www.abonet.net

Gürcü Tamara'nın Büyük Gayreti

Ahmet KÜLEKÇİ

Tamara'nın öğrencileri.

Rusya'nın ünlü Bolşoy Balesi'nin eski baş dansçılarından Tamara ZURABIŞVİLİ, 6 yıldır Trabzon'da çocuklara bale eğitimi veriyor.

Çaykovski'nin dünyaca ünlü Kuğu Gölü Balesi, Romeo ve Juliet, Fındikkıran Balesi ve Okuyan Prenses Mincus'un Don Kişot ve Bayoderka'sı gibi birçok eserde başrol oynayan Tamara Zurabişvili, Gürcüstan'da çıkan iç karışıklıklar yüzünden ülkesinden ayrıldığını bildirdi.

"Türkler misafirperver"

Tamara Zurabişvili yaptığı açıklamada: Ünlü bir balet olan dedem Zurab KIKILATSUSU uzun yıllar önce Türkiye'ye turneye gelmişti. Gürcüstan'dan ayrılmam gerektiğinde dedem, Türk gelenek ve göreneklerinin bizimkilere çok benzemesi ve Türk insanının çok cana yakın ve misafirperver olması nedeniyle Türkiye'yi tercih etmemi istedi. Trabzon'da yaşadığım 6 yıl içerisinde dedemin yanılmadığını çok iyi anladım" dedi.

"Çok çalışmak şart"

Tamara, dünyanın en ünlü bale sanatçılarının

Gürcüstan ve Rusya'dan çıktığına işaret ederek bunun nedenini şöyle açıkladı.

"Gürcüstan'da çocuklara daha ilkokuldayken yoğun olarak sanat dersleri veriliyor. İnsanlar hangi meslekten olursa olsunlar bale, müzik, resim gibi sanatın herhangi bir dalında eğitim almayı bir zorunluluk olarak görüyorlar. Sanata karşı yetenekli olmak yetmiyor. Bir yerlere gelmek istiyorsanız eğitim şart, özellikle de çalışmak, çalışmak çok çalışmak gerek."

"Türkiye'de sanata ilgi az"

Türkiye'de insanların sanata özellikle de Baleye karşı ilgisiz olduğunu anlatan Tamara, "Çocuklar sanata yönlendirilmiyor. Okullardaki sanat eğitimi yok denecek kadar az, Trabzon'a ilk geldiğim yıllarda ilgi çok azdı. Ancak son 2 yıldır özellikle eğitimci aileler çocuklarına bale eğitimi aldırıyorlar. Çocuklarda oldukça hevesli diye konuştu."

Tamara Zurabişvili: "Artık tek arzum Trabzon'dan Türkiye hatta dünya çapında ünlü balelerin çıkarmak, öğrencilerimin içinde çok yetenekli olanlar var. Ancak çalışma şartlarımız çok zor. Otuz yakın öğrenciye evlerinde ders veriyorum. Trabzon'da bir konservatuar açılrsa ya da hiç olmazsa kentin zengin aileleri önyak olup bir bale okulu açsalar, tüm birikimimi oradaki gençlere aktarmaya hazırım." diyerek arzusunu belirtti.

Herkes tarafından seviliyor.

Gürcüstan'ın başkenti Tbilisi'de doğan Tamara ZURABIŞVİLİ ilkokuldan sonra Tbilisi Devlet Bale Akademisi'nde dört yıl bale, piyano, resim, kültür, tarih ve estetik dersleri aldı. Daha sonra gösterdiği başarı üzerine Moskova Bolşoy Akademisi'ne devam etti ve mezun oldu. Bolşoy Balesi'nde iki yıl çalışan Zurabişvili, ayrıca İspanya'da, İspanya-Gürcüstan işbirliğiyle çekilen Don Kişot filminde başrolde oynadı...

Şikago'da Bir Gürcü Fırını

Nino HİMŞİAŞVİLİ

ABD'de Şikago'nun kuzeyinde kalan Devon Avenue dünyanın dört bucağından gelen göçmenlerin sayesinde bir kültür yelpazesi sergilemektedir. Sonu gelmeyen Rus kitapçılar, helal et satan Arap kasaplar, Hint kuyumcuları gözleri çok uyrukluluğun beraberinde getirdiği zenginliği görmeye zorluyor, ama ortalığa mis gibi ekmeğin kokusu yayan bir Gürcü fırını sizi kendine çekiyor.

İki yıl önce Amerika'ya giden cerrah David Çoluhadze hekimlik lisansı alabilmek için İngilizce öğrenirken bir fırın açma fikri doğmuş ve Mayıs 1997'den beri tandırda Gürcü usulüne göre yapılan ekmeğin dışında haçapuri, çeşitli tatlılar ve meşrubatlar da satışta sunuyor. Fırın, ilk başta çevrede yaşayan aşağı yukarı 500 Gürcü'nün ve Gürcüstanlı Ermeninin hemşehrilik iliş-

kileri kurduğu, sandalyelere oturup sohbet ettiği ve dertleştiği yer. Duvarları Niko Pirosmanişvili'nin resimleriyle, eski Tbilisi'yi gösteren yağlı boya tablolarıyla, Gürcü sofralarında içinden şarap içilen boynuzlarla süslü. Ekmek üretiminden sorumlu olan Besiki Karumidze vatanlarından uzak olmanın acısını ancak böyle azaltabildiklerini söylüyor ve Acaruli haçapuriyle karını doyurmaya gelen bir Gürcü bayan ülkesinin durumu düzelmeye kadar hemen geri döneceğini ve o günü iple çektiğini vurguluyor.

Çoluhadze açtığı fırınla Gürcü kültürünü de tanıtmak istemiş ve adını Argo koymuş, zira kendisini Karadeniz üzerinden Gürcüstan'a varan Argo gemisindeki yolculardan biri gibi hissediyormuş-ama onun hayat yolculuğu onu Şikago'ya götürmüştü.

Nino Himşiaşvili fırın işletmecisiyle.

Gürcü Resminde Bir Deha: Elene Ahvlediani

Marine AHVLEDIANI

Gürcüstan Devlet Ressamı ve Rustaveli ödülü sahibi, Elene Ahvlediani'nin varlığı Gürcüstan'ın kültürel ve sosyal hayatında önemli yer tutuyor. Onun, bir insan ve bir ressam olarak Gürcü sanat tarihinde, en ilginç hatta en eşsiz bir olay olduğu söylenebilir. Sanata, yeni Gürcü sanat akımının başlangıcında girdi. David Kokabadze, Keto Mogalaşvili, Lado Gudiaşvili ve daha başka ünlü ressamlarla beraber ve yarım asır boyunca en aktif yaratıcılardan biri oldu. Elena Ahvlediani'nin güçlü kişisel yeteneği kendini grafik, tiyatro ve dekoratif çalışmalarda da gösterdi. Özellikle Gürcü manzara tipi sanatın gelişmesinde onun büyük payı var. Elena Ahvlediani, Telavi kentinde 18 Nisan 1898'de doğdu. Babası Dimitri Ahvlediani doktor-subay olarak bu kentte görevliydi. Babası Odesa Üniversitesi'nin biyoloji bölümü ile Sankt-Petersburg Askeri Akademisi'ni bitirmişti. Asker yaşamına veda ettikten sonra Dimitri Ahvlediani, Telavi ve yakın bir köy olan Kurdgelauri'de kendi maddi olanaklarıyla ufak bir hastane açarak bedava hizmet veriyordu.

Dedemin yani Dimitri Ahvlediani'nin ailesini sadece Telavi'de değil, tüm Kaheti bölgesinde herkes tanıyordu. Bu, benim büyükanemin, yani Prenses Elizabeth Eristavi'nin sayesinde gerçekleşmişti. O iyi kalpliliği ve hayırseverliğiyle ünlüydü. Elizabeth ve Dimitri ailesinde beş çocuk büyüyordu: Elene, Nino, Aleksandre (SAŞA), Giorgi (babam) ve Mariam (Mako).

1905'te Ahvlediani ailesi Tbilisi'ye yerleşti. Evlerinde Ahvlediani ve Eristavi'yi tanı-

yan o zamanın sosyete ve aristokrat dünyasının ünlü simaları toplanırdı. Elene'nin ve babasının Gürcü sosyetesindeki simalar olan Çikovani, Makaşvili, Dadeşkelianilerle yakın akrabalık bağları vardı. Ve doğal olarak küçük Elene ve kardeşleri bu seçkin çevrede büyüyorlardı.

Elene Ahvlediani

Elene, okul yıllarını Tbilisi'de 2 No'lu Lise'de geçirdi. Küçüklüğünden beri resim yapmayı çok sevdi. Bu yeteneği, ünlü öğretmen ve ressam olan Nikoloz Sklifosovski'nin dikkatini çekti. Onun tavsiyesiyle Elene resim dersleri almaya başladı. E. Ahvlediani, her öğrencideki yeteneği maksimum derecede keşfetmeye ve doğru yöne yönlendirmeye çalışan öğretmeni N. Sklifosovski'yi her zaman minnet ve sevgiyle anardı.

Elene Ahvlediani'nin en eski çalışmaları bize ulaştı. Bu kurşun kalemle yapılmış çalışmalar, geleceğin ressamının kendisine ilginç gelen olayları ne kadar dikkatle algıladığını ve dünyayı ne kadar iyi incelediğini göstermektedir. O hevesle ufak olayları, çalışan işçileri, manzaraları, bazen de portre yapıyordu ki, bu eski resimlerde geleceğin ressamında bulunan stil ve yaratıcılık fark ediliyordu.

1919'da Elene Ahvlediani ilk kez Gürcü

Sergi Salonunda kendi çalışmalarını sergiledi ve böylece ressam zor bir sanata kendi hayatını bağlamış oldu.

1922'de E. Ahvlediani Tbilisi Resim Akademisi'ne girdi. Yağlı boya bölümündeydi ve onun özel öğretmeni ünlü Gürcü ressam Gigo

Ahvlediani'nin çizgileriyle Ayasolya

Gabaşvili'ydi. Birinci sınıftan hemen sonra E. Ahvlediani burs kazandı ve yurtdışına gönderildi. Yurtdışında 1922-1927 yılları arasında kaldı. Birbuçuk sene boyunca İtalya'ya girdi ve çalıştı. Roma'da, Floransa'da, Milano'da ve Venedik'te oturdu. Müzeleri gezip çok eskiz ve tablo yarattı. 1924'te genç ressam Paris'tedir. Paris'in yoğun ve gergin kültürel yaşantısı onun için en iyi okuldu. Paris'te, Elene Keto Mağalaşvili'yle beraber Koloros Serbest Akademisi'nde okudu. Bir zamanlar orda Pol Geugien, E. Şufeneker, V. Serov ve İ. Grabari okumuşlardı.

Elene Ahvlediani, daha çok yağlı boya çalışmalar üzerine yoğunlaşmıştı. O, Paris'in güzelliğine hayrandı ve bol bol şehir manzarasını yapıyor, fakat bir dakika bile vatanını unutmuyordu. Ve hiç de rastlantı değil ki, o burda Paris'te Gürcüstan ve eski Tbilisi manzaraları yapıyordu. Bunu, tamamen çok gelişmiş görsel hafızasına ve Gürcüstan'dan getirilmiş ufak resimlere dayanarak yapıyordu. Elene Ahvlediani, işte bu manzaraları

Paris'in sonbahar salonundaki "Bağımsızlar"ın sergisine gönderiyor; bu sergide onun bir çalışmasını Pol Siniyaki satın alıyor. Kısa bir süre sonra, Paris'te kendi kişisel sergisini düzenliyor ve birçok izleyiciyi etkiliyor ve sergisi olumlu eleştirilerle değerlendiriliyor. Picasso, onun çalışmalarını çok beğeniyor ve kendi tablosunu E. Ahvlediani'ye hediye veriyor.

1927'de annesi çok hastalandığı için Elene, Tbilisi'ye dönüyor. Aynı yıl, 1 Haziran'da kişisel sergi açıyor Tbilisi'de. Bu sergi, onun yurtdışındaki uzun çalışmalardan sonra bir çeşit rapor gibidir. 1928'de sergiler Telavi ve Kutaisi'de de yapıyor.

Bu sergiler çok başarı topladı ve Elene Ahvlediani, öncü Gürcü ressamların arasına girdi. O zamandan beri vefat edene kadar (1975) Elene Ahvlediani, Gürcüstan resim hayatının en aktif ve renkli simalarındandı. Onun çalışmaları çağdaş ve gelişmiş Gürcü resim sanatının ayrılmaz bir parçasıdır. Gürcüstan'ın sosyal hayatındaki tüm önemli olaylara inanılmaz bir ilgi ile yaklaşırdı. Ve kültürel etkinliklerde, o hem yaratıcı hem düzenleyici ve hem de direkt katılımcıydı. Gürcüstan Cumhuriyeti'ndeki tüm sergilere ve yurtdışındaki sergilere onun çalışmaları gönderiliyordu. Elene Ahvlediani, kendi özel resim evinde sık sık kendisinin ve özellikle yeni başlayan yetenekli genç ressamların sergilerini düzenliyordu. Ressam, bu özel çalışma evini bir çeşit kültür merkezine çevirdi, burda ressamlar dışında yazarlar, şairler, bilim adamları ve besteciler toplanıyordu. Burda, dünyaca ünlü virtüözler konserleri verip, ünlü ressamlar çalışmalarını sergileyip, ünlü ozanlar ve yazarlar şiir ve öykülerini okuyorlardı.

Elene Ahvlediani'nin ölümünden sonra, evi ve tüm serveti, onun en yakın akrabaları olarak bizler tarafından devlete verildi. Ve bu yer bir türlü ev-müze olarak açıldı. Bu müzeyi açıldıktan itibaren 1990'a kadar Elene Ahvlediani'nin yeğeni, benim kızkardeşim Elene (Leli) Ahvlediani yönetti. Ressamın

ბარდუქიშვილი, კარაკალიშვილი, 1975 წ.

servet ve eserlerine çok emek vererek sahip çıktı Leli.

Elene Ahvlediani'nin sanatında en önemli yeri manzara alıyor. Manzara ne bir fondur ne de basit çevredir, o bağımsız bir kültürel değerdir. Manzara ressamın sanatında, stildeki bütünlükte ve temel renkteki uyumda göze çarpıyor. Elene Ahvlediani'nin manzaraları çoğu gerçek şiirselliği ile ve doğayı çok yönlü görme yeteneğiyle şaşırtıyor. Onun sanatsal hazinesinin temel kaynağı Gürcüstan doğasındaki sınırsız çeşitlilik: Derelerin sert ve saf güzelliği, göklere kavuşmak isteyen dağlar, şirin tepeleri ve tepelerden dökülmüş köyler, uzak, gururlu, lacivert, dağlarla çevrilmiş çiçek dolu tarlalar. Eski tarih eseri köşkler ve kiliseler –bunlar Gürcüstan doğasıyla hep uyum, harmoni içindedir. Elene Ahvlediani'nin sanatında, Gürcüstan manzaraları ve çeşitli bölgelerindeki

kendine özgü güzelliği çok yoğun algılanıyor ve onun sanatsal yapısında formların inceliği ve yoğun duygusal özellik, bu derece harmonik biçimde bütünleşiyor.

Elene Ahvlediani şehir manzarasının eşsiz bir ustasıdır. Onun sanatında eski Tbilisi çok önemli yer tutuyor, fakat onun çalışmalarında aynı zamanda Telavi'nin, Sığnaği'nin, Moskova'nın, Bratislava'nın ve Paris'in köşeleri de yansıtıp yerini buluyor.

Ressam tiyatroya büyük emek verdi. 1928'de Elene Ahvledia'nın kişisel sergisi sırasında, onun sanatıyla büyük yönetmen Kote Marcanişvili ilgilendi ve Elene'yi ressam olacak tiyatroya davet etti. O zamandan beri ti-

yatro ile ilişkiyi kesmedi ve 80 adet tiyatro sahnesi hazırladı. Ahvlediani tarafından düzenlenmiş oyunlar, parlak ustalikle, sanatsal düşüncenin titizliğiyle, ve zevk zenginliğiyle hemen fark ediliyordu. Elene Ahvlediani kitapta grafiksel çalışmalara da yer ayırdı; sanatçının bu yöndeki özellikleri –sanatta özü yaratma-gösterme, zengin fantezi, konuların özgün sonuçlanması ve yaratma ustalığıdır.

Elene Ahvlediani hayatının son dakikasına kadar resim sanatı ve sanat için yaşıyordu. Ve kendisinin düzenlediği "Gürcü Kadın Ressamları" sergisinin kapanışında, 30 Aralık 1975'te beklenmedik bir şekilde vefat etti. Tbilisi'de, sanatkarların gömüldüğü Didube panteonunda toprağa verildi.

Çeviren: Osman Nuri Mercan

Şiirler

Hatuna Basışvili

BEKLEYİŞE

Altın köşkten güneşi çaldılar
Gece kahkahalarıyla geceliğini kutluyor
Ben şaşkın kadın rolündeyim
Ve sıradaki rejisörü bekliyorum
Kıskançlık örümceği dolanıyor
Müşteri ağza ile tehdit ediyor
Ufkunu yitirmiş ressamın tablosundaki
Beklemekten yorgun düşmüş ruhum
Ve çırpıyor vücuda sarhoşça
Sahi, bu hastalığın adı nedir,
Ve ihanet rengindeki rüzgarda savaşıyorum
Ninemın çeyizinden kalmış
Şiirle zevkli mücadele ile doluyum
Ve kamaş gibi rüzgarda sallanıyorum
Kötü hastalık gibi senden vazgeçmek özireyim
Ve kendimi unutmuşçasına uykuya dalıyorum.

„მერე“

მერე რა?
„მერე“ — მერგა,
„მერე“ ყველა დროშია
და არცერთ დროში არ ცხვოვრობს
„მერე“.
„მერეს“ არა აქვს თვე და რიცხვი,
და ყველა თვეში,
ყველა რიცხვში
არსებობს „მერე“.
„მერე“ ხანდახან გამოცანაა,
ხან ერთოცნობიანი
განყოფილება,
ხან კიდევ იქსი
და ბოლო ჯამში
დასკვნის პასუხი —
„მერე“ „მერეა“, „მერეში“
დარწმუნდით!!!

მოლოდინს

მე მოიპარეს რქის კოშკიდან,
ღამე ხარხართი ღამეს ზუღისობს,
მე დაბნეული კლდის როდში ვარ
და ველოდები...
რითი რვეისორს,
დაბოდიხლოს თქვის თობა,
და შემუქრება მუშტრის კიდეზე, —
რა კქია ნეტავ ავიდმყოფობას
მხურაწარამეულს
შატერის ტილოსე?
გადაღლილია სული დოვინით,
და ვხოტება სხეულს მთერალივით,
და ღლატახსეურ ქარში ებოიონობ,
ბუნთაწმის ნამხოვარავით,
ხავე ვარ დეჟიონ ამო ჭილილია
და ღლწამითი ქარში ვირწევი...
ღამის უარყო შაჟი ჭირითი,
და ძიღს მხევე თავდაცეწეებით.

„SONRA“

„Sonra“ ne?
„Sonra“ sonradır.
„Sonra“ her zamandadır
Ve hiçbir zamanda yaşamıyordur
„Sonra“
„Sonra“ nın ne ayı ne tarihi vardır,
Ve her ayda,
Her tarihte
Geçerlidir „Sonra“
„Sonra“ bazen bilmece
Bazen bir bilinmeyen,
Denklemler
Bazen yine bir X
Ve son olarak
„Sonra“ „Sonra“dır „Sonra“da
Bırakılmış!!!

Çeviriler: Osman Nuri MERCAN

MERHABALAR SANA ABHAZYA

Merhabalar sana Abhazya! Senin Mavi dağları, beyaz sanatoryumu Ve güneş ışınlarını özledim Özledim uzakta olan denizi Merhabalar sana Abhazya! Beni Aynı palmiye ağaçla karşıla Zamanın birinde güzel kadının Benim şürimi gizli yazdığın Benim özgemimle karşıla beni Özpotağım ile karşıla beni Ve eski bir yakın dostunu tanı

Galaktion TABIDZE

Çeviren: Ali ALTUN

დღე და მოსწრება

ვიცო,
ამ სიტუციას ფესვი მწარეა,
ნათქვამის, ანთუ გინდა ნაწერის.
ბოლო დროს ცისთვის აღარ მცალდა,
ბოლო დროს უფრო მიწას ჩაცვებდა.

ეს იდუმალი ხმები მიზიდავს,
ეს მიწისქვეშა წყალთა დინება.
მოჩვენებითი სიამაისიდან
გავალ და თოვლში დამეჭინება.

მაგრამ ჯერ ვაბრუნებ, როგორ მივედი
უდროობიდან უდროობამდე,
როგორ მიმქონდა უხმოდ იმედი.
ასევე უხმოდ შენ რომ მომხმადე.

როგორ მიგვლევდა დღე და მოსწრება
გზას ურუთა სმენა,
ბრძობა ხელები,
როგორ მრჩებოდა უკან ოცნება -
ჩამოლექილი ცისარტყელები.

ახლა ზეცისთვის აღარ მცალდა,
ახლა მე უფრო მიწას ჩაცვებდა.
სიტუციას დაჭერა მიჭირს ძალიან,
გაგლეჯილია ვეკლა ფაცერი.

1990

გამარჯობა, აფხაზეთო, შენი!

გამარჯობა, აფხაზეთო, შენი! —
ლურჯო მთებო, თეთრო სანატორია.
მომენტარა მზე, სინათლის მფენი;
მომენტარა ზღვა, რომელიც შორია.
მომავებე შენ იგივე პალმა,
სად ოდესმე შვენიერმა ქალმა
გაღიწერა ჩემად ლექსი ჩემი;
მომავებე შრობილოური გემი,
მომავებე შრობილოური მიწა,
შენი ძველი მეგობარი მიცან.

SÜRGIT

Söylenen bu sözün,
Yazılanı dildersen,
Kökü acıdır
Biliyorum.
Gök ile ilgilenecek zamanım kalmadı son
zamanlarda,
Son zamanlarda daha çok toprağa
bakıyorum.

Bu gizemli sesler çekiyor beni.
Bu yeraltı sularının akıntısı.
Çıkarım yalancı Mayıs'tan
Ve uykuya yatarım karda.

Fakat söylerim önce, nasıl geldiğimi
Zamansızlıktan zamansızlığa,
Nasıl taşıdığımı umudu sessizce
Bana emanet ettiğin aynı suskunlukla.
Nasıl açtığını sürgit yolunu
İşitmesi sağrıların,
Körlerin elleri,
Ardımda kalışımı hayalimin-
Parçalanmış gökkuşaklarının

Şimdi gök için zamanım yok ki,
Daha çok toprağa bakıyorum şimdi.
Sözcük avlamakta zorlanıyorum oldukça,
Bütün ağlarım paramparça.

1990

Arçil SULAKAURI

Çeviren: Hasan ÇELİK

Kitesa

Guram RÇEULİŞVİLİ

Kitesa yatıyordu ve ölüyordu. Tahta yatağın ucunda torunu oynuyordu. Üç ayaklı sandalyeyi duvar yanına sürükleyerek üstüne çöküyor, üzüm salkımasına ulaşip tanelerini koparıyordu. Kitesa bunu görüp ona kızamıyordu güçsüzlükten. "O itoğlu babası da nerde kaldı?" diye homurdanıyordu içinden, "O kahpe de şimdi istedi ölmeyi" diye söylenerek hatırladı gelinini de. "Eğer erişirse tamamen kopar." Daha bitkinleşti. Yavaşça yumdu gözkapaklarını. Torununun gürtlüyle yere düştüğünü ve ağlamaya başladığını duydu.

Kitesa yatıyordu ve ölüyordu.

Yaşlıydı.

Köyde zamanı Kitesa'nın yaşıyla ölçüyorlardı.

"Onun yaşında taş bile yuvarlanmıyor yolda" diyorlardı.

Yüzü aştı.

Bir zaman gençti.

Ölmek üzereyken, o zamanı hatırlamaya çalıştı. Kendi kendine acımak istedi. Anılarını karıştırdı, kendini zorladı, ama gözünün önüne hep kürek geliyordu.

Kürek ve siyah toprak ya da kil.

Karısını da hatırladı hayal meyal, ama onu da kürek kapattı.

Kürek ve toprak.

Çok hüznüldü. Şimdi onu ne torunu rahatsız ediyordu ne de kürek kapatıyordu birşeyi.

Yatıyordu ve ölüyordu.

Kitesa sondan üçüncü kral zamanında doğmuştu. Çırcıplak büyüyordu çocuk. Yediye baskarken yırtık pırtık giysiler giydirdiler. Tabanları sertleşti. Babası ona kırık saplı küreği verdi ve karık açmaya gönderdi. Tabanları kalınlaşmış ayağını küreğin ağzına vuruyordu, yaralandı ayakları. Sonra iyileşti ve daha sertleşti.

Elinden zaman birdenbire aktı.

Kazıyordu durmadan.

Kendisinin toprağını bitirdiğinde başkasının

toprağına gönderiyorlardı.

Onların killi tarlası vardı. Üzüm çubuğu yetiştirmiyordu.

Diğerlerinin toprağı siyahtı, orda kazmak daha kolay oluyordu.

Bazı yerler taşlıydı, sık sık küreğin ağzını kırıyordu. Yenisini kendisi alıyordu.

Anlayamadan geçti zaman.

Sonra evlendi.

Sonra karısı öldü.

Yine evlendi başkasıyla.

Bu kadın dört çocuk doğurdu. İkiisi öldü, ikisi kaldı.

Sonra bu karısı da öldü.

Komşunun dulunu getirdi: ondan dört çocuğu oldu.

Şimdi artık arazi çalışmalarına uzaklara gidiyordu.

Svaneti'de' yol açmak için çalışırken, çocuklarından biri öldü, bir diğeri suda boğuldu. Bunlara rağmen yine çalıştı o bahar boyunca. İkisini de orada gömdü, yol kenarında. Mezarlara kendi eliyle yonttuğu çam ağacından haçlar koydu.

Tanıdık bir işçi ona eşinin ölüm haberini getirdi. Köyüne biraz biriktirdiği parayı götürdü, onu da tamamen karısı ve o sene vefat etmiş olan çocuklarının ruhlarına yapılan ayinlere harcadı.

Sonraki sene de çalışıyordu yollarda.

Karayaz'da toprak siyahtı, kürek kolay iniyordu.

Üç yıl Raça'daydı' orda yer taşlıydı ve kürek ağız kırılıyordu.

Yavaş yavaş gittiler yavruları öbür dünyaya. Sadece bir tanesi kaldı. Sağ kalmış yavrusu evlenmeden ihtiyarladı; seksen yaşındayken evlendi. Böyle bir andı olduğunu söylüyorlardı. Herkes onu çıldırması birisi olarak sayıyordu. Köy çocukları hep onun peşinde ona taş atıyorlardı.

Seksen dört yaşındayken Kitesa'nın oğlunun

çocuğu oldu, evlendikten dört yıl sonra.

Sonra Kitesa'nın gelini öldü.

Şimdi geriye kalan aile fertleri şunlardı: De-
de, doksan yaşında oğlu ve altı yaşında olan to-
run.

Oğlu üzüm bağında kili kazıyordu.

Kitesa yatıyordu ve ölüyordu.

Torun ağlamaklı gözlerini siliyordu.

Kitesa yine küreği görür gibi oldu. Ona öyle
geldi ki, küreğin ağzı kör olmuş da sapı kırılmış.
Kalkmaya çalıştı küçüğe sövmek için, ona anlam-
sız gözlerle baktı ve yine yattı.

Küçük ise oynamaya devam ediyordu.

Kitesa yatıyordu ve ölüyordu.

Sonra öldü.

Mevsim yazdı.

Üçüncü gün doğar doğmaz, üzüm bağında
geniş ağızlı kürekle ona mezar kazdılar. Üzüm
bağında geniş ağızlı kürekle ona mezar kazdılar.
Üzüm bağı killi toprakta zor yetişiyordu. Sdnra
onu oraya gömdüler, yine kili yığdılar. Mezardan
çıkardıkları toprağı biraz düzelterek yine mezarın
üstüne yığdılar.

Sonra oğlu bir yerlerde kırılmış kürek sapını
buldu, parçayı haç gibi kesti ve mezar başına
koydu.

Çeviren: Nana Kaçarava

1- Kitesa: Erkek adıdır

2/3- Svaneti: Bölge adıdır.

Karayaz, Raça: Coğrafi bölgelerin adıdır.

Abhazya Öyküleri

Tank

Arçil ile, bundan birkaç gün önce tanıştım.

Arçil dört yaşında bir erkek çocuk. Sohumi'yi Ab-
hazlar alınca, onun ailesi vadi yolu ile yaya geldiler.
Arçil, o zaman bir yaşındaydı.

İşte o zaman, vadi yolundan geçerken Arçil'in ağ-
zından ilk kelime çıktı.

Piyade savaş aracı "panzer" ile Arçil'i vadiden ge-
çirdiler.

Evlerinde "panzer"den daha çok tank diye söz
ederlerdi.

İşte, bu nedenle, Arçil'in ilk söylediği kelime
"tank"tı.

Gürcüce'den Çeviren: Ali Altun

Guram ODIŞARİA

Sohumi

Sohumi, kelimesi benim için artık özel, birçok
önemli yeni ayrıntı ifade eder. Sohumi kelimesi
duyulur duyulmaz bir şimşek sesi gibi bütün
dünyada gezinir. Bütün dünyadaki deniz şehirle-
ri başında iniltisi duyulur. Ve daha sonra, Sohu-
mi kelimesi, şimşek sesi gibi hızlı tekrar döner,
kendisinin tek gerçek sahibi, benim yüreğime.

Gürcüce'den Çeviren: Ali Altun

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 11

İberya ÖZKAN

08 ARTVIN (Geçen sayıdan devam)

Artvin, Yusufeli'de Köy ve Yer Adları

Eski ve yeni adı:

Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami mh.
Cami kapısı mh.
Cami kapısı mh.
Cami mh. Yaylası
Cancak ya.
Carat mh. (Çiçekdağı)
Çavret mz. (İktzkaya)
Çebrişel mh. (Kartasan)
Çevci mz. (Ayrancı)
Çilat mz. (Gökçeler)
Çevaget mz. (Güldalı)
Çevzli mh.
Çevzli ya.
Çeznar mz.
Çiculu mh.
Çilat / Çilat mh. (Karayığlı)
Çilat / Çilat mh. (Yaylayolu)

Bağlı olduğu köy:

Çamlıca
Çıralı
Demirdöven
Demirkent
Demirköy
Dokumacılı
Erenköy
Esenyaka
Köprügören
Küplüce
Oğden
Serinsu
Tarkçula
Tekkale
Yağcılar
Yamaçüstü
Yaylalar
Altıparmak
Çevreli
Serinsu
Demirköy
Altıparmak
İrmakyanı
Demirdöven
Çeltikdüzü
Dereci
Günyayla
Çıralı
Çevizlik
Çağlayan
Kılıçkaya
Küplüce
Yüksekoba

GILCIM / ÇILÇİM (ÇEVİZLİK) KÖYÜ

Preteler, Çitazeler, Zivaban, Bedevogil, Kidazor mahalleleriyle Hacalar, Dankut mezraları ile Çevizli ve Naşagara yaylalarından oluşan doğasının yeşilliklerle kaplandığı bir köydür.

Cimlet mh. (Koçaklar) Yüncüler
Cindokar mz. Narlık
Cingiz kş. Morkaya

Cinkolat mz. Narlık
Cinnar mh. Çevreli
Girez mz. Darıca
Concur mz. Arpacık
Coniyet mh. (Taşkemer) Kömürlü
Comet mh. (Akyayla) Taşkiran
Coşget mz. Bademkaya
Coybar mh. (Akarsu) Esendal
Cumat mz. Esenyaka
Curat ya. Balalan
Demirdöven Demirkent
Çağlayan mh. Demirkent
Çakırolu mh. Esenyaka
Çamkertan mh. (Uluçam) Çevreli
Çarşı mh. Demirkent
Çarşı mh. İşhan
Çarşılar b. Havuzlu
Çavuşgil mh. Narlık
Çayağı mh. Bostancı
Çetevre mh. (Beltepem) Bostancı
Çevirme mz. Demirkent
Çırtçolu mh. Çamlıca
Çitazeler mh. Çevizlik
Çikozet mz. Erenköy
Çinagara mz. Çeltikdüzü
Çişelet mz. (Varlıklı) Kömürlü
Çolakolu mh. Pamukçular
Çoluhsev ya. Yaylalar

ÇÖRGENİS (YAMAÇÜSTÜ) KÖYÜ

Çuhadarlar mh. Bademkaya
Çukur mezra. İşhan
Dabağil mz. (Dedeler) Yüncüler
Daeze mh. (Üçelma) Bostancı
Danalet mh. (Ünlüler) Çamlıca
Danalet ya. Çamlıca
Dankut mz. Çevizlik
Darabız mh. (Yazılı) Altıparmak
Darbet mz. Tarakçılar
Dart mh. (Sağlam) Zeytincik
Deltisa mh. (Dikmeler) Bıçağçılar
Deligil mh. Altıparmak
Demirci mh. Esendal
Demircigil mz. Köprügören
Demirciolu mh. Pamukçular
Dere mh. Çevreli
Dere mh. İşhan
Dere mh. Yamaçüstü
Derekapı mh. Dereci
Dersler mh. Yüncüler

Dib mahalle
 Dibe ya.
 Didvel ya.
 Digalet mh. (Kayalik)
 Dikkare mh. (Derecik)
 Distagur mz.
 Distagur ya.
 Divake mz.
 Diyakomet mz.
 Diyeken mh. (Atbasi)
 Dodoplivake ya.
 Dou mahalle

DÖRTKILISE (TEKKALE) KÖYÜ

Dubelet mh. (Yenikonak)
 Dubet mh. (Çifteler)
 Dugur ya.
 Dutedere mh.
 Düzler mh. (Buzağular)
 Ecibur mh. (Incecepe)
 Eritas mh.
 Ehnahç / lhnahç mz.
 Ehrek mz.
 Elcek mh.
 Elisor mz.
 Erdoiroglu mh. (Gunalms)
 Erisman mh. (Incecam)

**ERKINIS (DEMIRKENT) KÖYÜ
ERSİS (KILIÇKAYA) KÖYÜ**

İlçeye uzaklığı 20 km. olan Erkinis, tabiat harikası güzel bir yerleşim yeridir. Çarşı, Cami, Düzce, Çağlayan, Soğuksu, Bez, ve Eleck mahallelerinden oluşur. Zemecor, Kahnut, Misur, Apsarage, Diyakomet, Macor, Kiravet, İtik, Agaret, Poset, Yaç, Haşvet, Mikalayala, Saligor, Hazinkar, Çalsagara, Güniser, Çevirme, Pündük, Hodabun, Zengiyet, İvakac ve Uhdivev gibi 24 mezradan oluşur. Erkinis köyünde, zeytinçilik meşhurdur.

Esgato mz.
 Esküköy mz.
 Espek mh. (Saritosun)
 Elükör mz. (Yılmaz)
 Galaka mz. (Köprüçük)
 Galsubet mz.
 Ganev mz.
 Gedavnet mz.
 Gotlik mh.
 Gelpin ya.
 Gepeç mz.
 Gervake mz. (Çörek)
 Gethane mh. (Aslanoba)
 Gezdur mz. (Olukbaşı)
 Givnar mh. (Ballidut)
 Givnar mh. (Doğankaya)
 Gomett mh. (Ulaş)
 Gosnat mh.

GÖCEK (ÇELTIKDÖZÜ) KÖYÜ

Pirinç tarımının en çok yapıldığı Göcek köyünün ilçeye uzaklığı 21. km'dir. binaların tamamı kerpiç ve taş yapılmıştır. Kendine özgü örf ve adetleri olan bu köyde çok özel mesire yerleri vardır.

Esenyaka
 Yaylalar
 Özgüven
 Taşkıran
 Kirazalan
 Çevreli
 Çevreli
 Kirazalan
 Demirkent
 Zeytinçik
 Boyalı
 Günyayla

Bostancı
 Demirdöven
 Biçakçılar
 Bostancı
 Çaralı
 Kümürlü
 Demirköy
 Morkaya
 Arpaçikk
 Demirkent.
 Havuzlu
 Balalan
 Altıp

Yaylalar
 Dağeteği
 Darıca
 Günyayla
 Serinsu
 Esenyaka
 Çamlıca
 Esenyakar
 Avclar
 Kirazalan
 Morkaya
 Boyalı
 Kümürlü
 Günyayla
 Çevreli
 Öğdem
 Bostancı
 Bahçeli

Gökçeler mh.
 Göle ya.
 Gölü mz.
 Görgüt mh.
 Görlak mh. (Kocayurt)
 Gösagara mz.

Gurbetgil mh.
 Guruyet mh.
 Guynar mh. (Gökçesu)
 Gülulu mh.
 Gündüz mz.
 Güney mahalle
 Güney mahalle
 Güngöze mh.
 Güniser mz.
 Günolu mh.
 Güryetel mz. (Sarıkoç)
 Hacarat mz. (Taşlık)
 Hacarat mz.
 Hacigil mh.
 Hacigil mh.
 Hacigil mh.
 Hacıolu mh.
 Haçvot mh. (Turnalar)
 Halilulu mh.
 Hamzet mh. (Baözü)
 Haran mz.
 Harat/Haret mh. (Güzlerce)
 Haratket mh. (Beşkavak)
 Hargivor/Hargiver ya.
 Harkalo mz. (Düzgüm)
 Harset mz.
 Harşigil mh. (Çaykapı)
 Hasanoğlu mh.
 Hastav/Haristav ya
 Yaylalar
 Haşvet mz. (Sevgiçli)
 Hav bg. (Balık)
 Hav mh. (Eğerci)
 Havger mh (Derebaşı)
 Havuzbaşı mh.
 Havuzlu mh.
 Hazinkar mz. (Yolgören)
 Hazuget mh. (Meşeci) Çeltikdüzü

Zeytinçik
 Çamlıca
 Kılıçkaya
 Yüncüler
 Esendal
 Narlık

GUDASHEV (ÖZGÜVEN) KÖYÜ

Pamukçular
 Çevreli
 Çaralı
 Pamukçular
 Yüncüler
 Demirkent
 Esenyaka
 Yüksəkoba
 Bostancı
 Demirkent
 Ödem
 Serinsu
 Çaralı
 Gevizi
 Erenköy
 Esendal
 Yağcılar
 Taşkıran
 Altıparmak
 Pamukçular
 Y. Merkez
 Çağlayan
 D. Döven
 Yüncüler
 Alanbaşı
 Boyalı
 Evren mh. (Ahalı)
 Narlık
 Bahçeli
 Kılıçkaya
 Haşut ya.
 Zeytinçik
 Demirkent
 Alanbaşı
 İnanlı
 Morkaya
 Bahçeli
 Darıca
 Demirkent

HERMUT/HARMUT (DEREİÇ) KÖYÜ

Harmut köyünün tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Göçün yoğun olduğu köyde boğa güreşleri yillardir bir şenlik halinde yapılmaktadır.

HERS (ERENKÖY) KÖYÜ

Köyde hamam ve tarihi kiliseler bulunmaktadır. Kocayil, Cami, Kıvrakgil, Hotmara, Aknızor, Ataman, Çilkosev ve Aravet mezarları ile Yukarı ve Aşağı Yaylalardan oluşur.

Kesaltmalar:

mh.: mahalle / ya.: yayla
 mz.: meza / bg.: bağlık / kş.: kışla

(Devam Edecek)

Artvin'de Bazı İnanışlar

Özlem AKALTUN

Yeni yılın ilk sabahında çeşmenin havuzuna bir avuç buğday atılarak o senenin bereketli geçeceğine inanılır.

- Yeni yılın ilk gününde ev sahipleri evlerine gelen ilk kişiyi takibe alır. Eğer ev sahibi seneyi iyi geçirirse o kişinin kendilerine uğur getirdiğine inanılır. Seneyi iyi geçirmemişse o kişinin uğursuzluğuna inanılır.
- Bekar kızlar yedi evden aldıkları un ve tuzla; mısır unuyla tuzlu çörek yaparlar. Yatsıdan sonra iki rekât namaz kılarlar ve çöreğin yarısını yerler, kimseye

konuşmadan yatıp rüyada gördükleri kişinin elinden su içlerse o kişiyle evleneceklerine inanırlar.

- Rüyada ölmüş bir insanı görmek ve onun elinden bir şey almak, yemek ya da onunla gitmek; rüyayı gören kişinin öleceğine inanılır.
- Tepelere taşlarla adam şekli yapılır. Buna yörede "Kva, Katsha" taş adam denir. Bunun yapıldığı yerde yaşayan insanlar "Kva, Katsha"nın kendilerini doğal felaketlerden ve kötülüklerden koruduğuna inanırlar.

Artvin'de Marioba Şenlikleri

Özlem AKALTUN

Yedi bölgeden oluşmuş olan Türkiye farklı kimliklerin olduğu bir mozaik görüntüsü vermektedir.

Ülkenin her köşesinde farklı bir yaşam tarzı ve farklı bir kültür göze çarpar. Zaten bir kimliği oluşturan dilin yanı sıra o dili konuşan insanların günlük yaşamı, gelenek ve görenekleridir. Sahip olduğumuz kimliği koruyabilmek için bu gelenek ve göreneklerimiz yaşatılmalıdır. Marioba'da Artvin'de yüzyıllardır yaşatılmış olan ve günümüzde de yaşatılmaya devam edilen bir Gürcü geleneğidir.

Marioba yaylaya çıkıldıktan bir birbuçuk ay sonra yapılan şenliktir. Yazın gelmesiyle birlikte yöre halkı yaylaya çıkarlar. Yaylada kalacak olan kişiye "Memtevi" adı verilir.

Köy halkının belirlediği bir günde köylüler; akordeonla yol kaidesi eşliğinde yola koyulurlar. Üç-dört saat sürecek yolculuk süresince halk belirli yerlerde oturur, karşılıklı Gürcüce maniler söylerler, horon teler ve yöreye özgü zılgıt ile yaylaları şenlendirirler. Bu arada yayladaki memtevriiler gelecek olan misafir-

leri için hazırlık yaparlar. Memtevriiler misafirlerine çadı gevreği, kuyamak ve peynir eritmesi yaparlar. İşlerini bitiren memtevriiler gelecek olan misafirlerini beklemeye koyulurlar. Akşama doğru Marioba şenliği için gelen halk yaylaya gelmiş olur. Akşam yemeği yendikten sonra halk belirlenen alanın ortasına ateş yakarlar. Ateşin etrafında horon tepilir, karşılıklı Gürcüce maniler eşliğinde gece geç saatlere kadar eğlenirler. Gündüzleri memtevriiler günlük işlerine devam ederler. Misafirler ise tepelere yürüyüşe çıkar, pancar toplama gider ve sadece yaylada bulunan tikurzeni (yayla üzümü) yemeye giderler. Eğlencenin son gecesinde çocuklar memtevriiler tarafından kendilerine ayrılmış olan süpürgeleri tutuşturarak alan da koşuştururlar.

Bu şenlik bir hafta sürer, bir haftanın sonunda gelen misafirler sabah erkenden geldikleri gibi eğlenerek köye dönerler. Bu şenlikten on beş yirmi gün sonra gelecek yazı kadar yaylalar tamamen boşaltılır.

Samegrol'o'da Rüyâ Yorumu

Nana OKUCAVA

Eskiden beri insanlar gördükleri rüyaların anlamını çözmek için günlük yaşamları ile rüyalar arasında bir ilişki kurmaktadırlar.

Dimitri Uznadze, Sigmund Freud ve Karl Gustav Young, rüyaların yorumunu belirli süreçler içinde takip ederek hep görülen rüyaya bir açıklama getirmeye çalışmışlarsa da bir sonuca varamadılar. Buna karşın her halk ve kültür, rüyaları kendi anlayışlarına göre yorumlamaktadırlar.

Kvaloni'de rüyaların yorumu:

Örneğin, manda, sabun, ağacın yere düşmesi, dişin çekilmesi, saçın kesilmesi, at, değişik meyveler, gülmek, ağlamak, siyah elbise, anahtar, düğün, kilisede aydınlık gibi...

Kvaloni de olumsuz kötü-rüyaların yorumu:

Rüyada mandayı görmek mutsuz olmak, bela, felaket kötü bir şey olacak anlamında. Aynı anlamı Svanuri'de de var.

Ağacın yere düşmesi: Aile fertlerinden birinin ölmesi.

Sabunun rüyada görülmesi, kötü bir haber alı nacak.

Rüyada diş çekmek; ön dişlerin çekilmesi ailede birinin öleceğine, arka dişin çekilmesi uzak akrabanın ölümüne delalettir.

Rüyada saçların kesilmesi: Samegrol'o'da ve Okriba'da yakın akrabadan birinin ölümü, ama Lenceri'de mal ve varlığın kaybolmasına delalettir.

Rüyada koşu atı düşman demektir, ama ata binmek mutluluğa delalettir.

Rüyada şu meyveler olumsuz-kötü anlamını taşıyor: İncir, siyah üzüm, siyah erik...

İncir- bir şeyden korkmak;

Siyah üzüm- gözyaşı;

Siyah erik- Devlette bir işin karışık olması;

Rüyada gülmek- kötü haber;

Et yemek- akrabadan birinin ölümüne delalettir demektir.

Bu tür rüyaları gören şahıslar: Kvaloni'de böyle rüyaların gerçekleşmesinden korktuğu için rüyayı hiç kimseye söylemeden bir kağıt yakarak

ateşleyip başının etrafında çevirerek suya atıyor, ondan sonra ilk kelimesi "inşallah benim bu rüyamı ateşle beraber su götürsün" diyorlar.

Kvaloni'de olumlu, iyi rüyaların yorumu:

Rüyada altın yüzük: Kız görürse kismet ka-pıya geldi, baktı açıldı; taşsız yüzük görürse çok zengin olacak.

Samegrol'o'da ve İmereti'de rüyada aydınlık kilise görülürse zenginliğe delalet eder, ama Lencerlere göre 'mum yakmak' gerektiği anlamında-dır.

Ağlamak: İnsanların sevinmesine delalettir; Rüyada siyah elbise: Erken iyi bir habere delalet;

Rüyada anahtar: İyi bir işe başlamaya delalettir.

Samegrol'o'da bu iyi rüyalar "hiç kimseye söylenmeyecek"; Okriba'da dua okuyup "Allah, sen benim bu rüyamı gerçekleştir"; Mathoci'de ve Kutaisi'de iyi rüya gördükleri zaman, "uyan-dıktan sonra pencereye bakmayacaksın, bu iyi rüya pencereden dışarı gitmesin" diye inanıyor-lar.

Samegrol'o'da ve Lenceri'de iyi veya kötü rüya başkasına söylenmeyecektir.

Görülen rüyanın gerçekleşmesini ve gerçek-leşmesini ayın doğuşuna ve haftanın günleri-ne bağlıyorlar. Örneğin, yeni doğan ayda görülen rüya kesin doğru olacağı delalettir. Pazartesi görülen iyi veya kötü rüya bütün hafta boyunca geçerlidir. Cumartesi görülen rüya sadece Pazar günü akşamına kadar geçerlidir diye biliniyor.

İnsan tecrübelerinde birkaç kez bir rüya görülürse, o rüya kesin yerine gelecek. Rüya için-de rüya görülürse, o rüya gerçek sayılmıyor.

Demek ki; her çeşit rüya her insan/toplulukta değişik anlamda yorumlanıyor.

Gürcüceden Çeviren: Givli Kinkladze

Gürcü Köylerinden Derlenen Dualar

Lela DADIANI*

Bilimadamlarının, folklorun başlangıcının ilk basamaklarına dikkatini çeken dualar halk şirinin dallarından biridir.

Dualar animizm döneminde oluşmuştur. Zaman sürecinde o, farklı inanç sistemlerinin etkisinde kalmıştır. Bu süreç, duaların sanatsal çizgisinde yeterince açık olarak görünmektedir. Şiir türleri; farklı inanç sistemlerinin, felsefi ve dini anlamlarının yansımasıdır.

Dualarda özellikle de tedavi edici dualarda standart formlarla karşılaşmaktayız. Bu standart formlarda söyleyen kişinin dininin etkileri görünmektedir. Elimizde bulunan dualar Türkiye'nin köylerinde kaydedilmiştir. Doğal olarak da dualar İslam dua formülü olan Bismillah ile başlanmaktadır. Hz. Muhammed'i anmaktadır ve İslam duaları okumaktadırlar.

Türkiye'nin Gürcü köylerindeki folklor örneklerinin en gelişmiş dallarından biri dualardır. Türkiye'deki Gürcüler bunlara 'dua'ya da 'lotsva' demektedirler.

Bu dualar halk yüzyıllar boyunca koruyabilmiştir. Bunun nedeni sadece sanatsal değerinin sözlü örneği olmasının yanı sıra pratikteki öneminin de varlığıdır. Yani, duaların korunmasının, önemli ve belirleyici yönlerinden biri de bunlara inanılmasıdır. Duaların başlangıcının temelinde sözün sihirlî gücüne olan inanç vardır. Aynı zamanda bunun yanında dini törenler de yapılmaktadır.¹⁵ Türkiye'nin Gürcü köylerinde duaları söyleyen kişi mutlaka bu duanın ne tür törenlerle birlikte yapılacağını da açıklıyordu. Örneğin, fıtık için yapılan dualar sırasında yedi tane ip gerilir ve yedi kez bağlanır. Karın ağrısı için üfleme ve ağrıları yele rüzgara katmak gerekir. Temriye için tuza dua okumak gerekir. Okunmuş tuz suya konur ve bu tuzlu su dökülür. Böylece, duaların uygulama kurallarında belirli sembolik önemler taşıyan hareketler görülmektedir. Bunların ne-

denlerini putperestlik inancının dünya görüşünde aramak gerekir. Sihir törenlerinin bir özelliği olan geleneksel hareketlerden olan üfleme ve tükürmeye sık sık rastlanmaktadır. Bu hareketlere daha çok metnin sonunda rastlamaktayız. Metnin içinde olanına daha az rastlanmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, duaya başlarken tükürmek, temelde kötü ruhların kovulması ve söyleyenin onlara duyduğu tiksintiyi, olumsuz ilişkilerin yansıtılmasını göstermektedir. Duaların özelliklerinden biri de korkutma ve kovma formülleridir. Bunlarla kötü ruhları korkuturlar.

Ku ku Karaco

Ayağı saplı topal

Ne oturuyorsun kuru soroda

Keserim, doğrırım kara saplı bıçakla

Seni kaynatırım, haşlarım

Seni yüksek dağa çıkarırım

Seni, yukarıda rüzgara veririm

Aşağıda yele veririm

“კუკუ კარაჯო,
 ფეხტარიანო ოვლოვოცო,
 რას მიზიხარ ხმულ საროზე,
 აუჭრი, დაუჭრი შვეტარიანი დანითა,
 გადუღებ და გააფახვახებ,
 იფიტან მაღალ შოაზე,
 აღმა ქარს მიგცემ,
 დაბლა ნიავს მიგცემ.”

Dualar eskiden hareketlerle yapılyordu ve çalışmaya bağlıydı. Zamanla hareketlere sözler de eklendi. Hareketlerin sihirlî sözlerin sihirlî dönüşü. Burada önemli olan söylenen sözün anlamlı olması değildir. Tam aksine söz ne kadar anlaşılmasız olursa duanın etkisi o kadar fazladır. Çünkü, duanın kısmen psiko-terapi fonksiyonu vardır. Önemli olan sözün büyüü etkisidir.

“ელე ელემთი,
 ბელი ბელემთი,
 ქვა დნებოდა,
 ქვა შერებოდა,
 წითელი ხოჭოჭი,
 დაიწვებოდა,
 ამბროი მიწველი
 ვის დუნახია
 სამ დღეში
 შევლვებოდა
 უკვფ.”

Eli elemte (büyül söz)
 Beli belemte (büyül söz)
 Taş eriyordu
 Taş kuruyordu
 Kırmızı beşik
 Sallanıyordu
 Böylesi bir yanık
 Görülmüş mü?
 Üç gün içinde iyileşsin.
 Öfff.

Dualar, hem dinleyici hem de söyleyen kişi üzerinde estetik etki bırakmaktadır. Fakat, bu etki dua okunduğu sırada geri planda kalmaktadır. Ancak, duanın fısıltıyla okunduğu durumlarda, dinleyici metnin sanatsal anlamını kavramaktan mahrumdur. Böyle durumlarda uygulamanın tarzi, monotonluğu, farklı törenleri önemlidir. Tüm bunlar hastanın üzerinde psikolojik etki bırakmaktadır.

Dualar, “Özgür şiiir” adıyla tanınan şiirsel malmemelerin izlerine dayanmaktadır. Herhalde, buna en çok yardımcı olan bu dalın örneklerinde ritmi fark etmek olmuştur.

“ატაერო მატაერო
 პილწი საქარო
 პა მიჰვალ?
 პა მიჰვალ და მარტვილთან
 ხისხლი ხსამელათ
 ბილი საქმელათ
 ძეგლი ხახრელათ,
 ფერიანსა ფერ ავართუამ
 უუეროსა ფერსა მივეცემ,
 ვერც ფერიანსა ფერს აართუამ,
 ვერც უუეროსა ფერსა მივეცემ!
 დავკერი ნემ ბასინ დანითა,
 ჩავკერი ვანისა ქოთანსა,
 წითელეხ ვანისა თასა,
 არცა ვუწოდეს მამლისა ქვიცილი,
 არცა ვურეუ ხარისა ბღავილი,
 შუუებერე . . .

Atavro matavro
 Pilzi sakario
 Nereye gidiyorsun
 Nereye de küçük çocuğun yanına
 Kan içmeye
 Yumuşak et yemeye
 Kemik kemirmeye
 Renklinin rengini alırm
 Renksiz renk veririm

Ne renklinin rengini alabilirsiniz
 Ne de renksiz renk verebilirsiniz
 Seni keskin bıçağımla doğurum
 Seni Van güvecine doldururum.
 Seni Van dağına götürürüm
 Ne horozun sesini duyarsın
 Ne de kara boğanın sesini.
 Üfle

Daha önce de belirttiğimiz gibi duaların özelliği şiirsel olanaklarının bol olmasıdır. Epitet, teşbih ve metafor; duaların kulağa hoş gelmesini sağlayan şiirsel olanakların sadece bir kaçıdır. Türkiye'nin köylerinde araştırılan dualar da aynı kurala dahildir. Burada da teşbih ve epitetlere sıkça rastlanmaktadır.

Kasık Fıtığı Duası:
 Tia canım, tia kalbim
 Tia parlayan
 Gök gibi neden şimşekler çakıyorsun
 Deniz gibi neden gürülüyorsun
 Git, gel, doluş
 Yerleş posa köpüğü gibi

“თიანქრის დოცვა
 თიაც სულო, თიაც გულო,
 თიაც შილაღანებელი,
 რას ჭექ ცასაკებ
 რას ქუხ ზღვასაკებ,
 შიარტე, შეიარტე,
 დაღაგდი ჭური ჭაფსაკებ.”

Dualarda, ifade etmenin ve anlamının ana olduğunu semboller sağlamaktadır. Burada hemen hemen herşey, sözler de , hareketler de semboliktir ve sırlarla doludur.

Dualarda, farklı renkler, hayvanlar, kuşlar, bitkiler vb. nin özelliklerinin kodlaması yapılmış tir. Gürcü sözlü edebiyatında, renk olgusuyla olan bağlantıların belirlenmesi için, dualarda bulunan renk işaretlerinin sembolik anlamlarının doğru açıklanmasının çok önemli olduğunu düşünürüz. Bu durum, Gürcü halk sanatında karşılaştığımız renklerin özelliklerinin nasıl olduğunu daha iyi anlayabilmemiz için bize yardımcı olur. Genelde, Gürcü dualarında belirgin olan siyah, kırmızı ve beyazın sembolik anlamlarıdır. Türkiye'nin Gürcü köylerinde, özellikle de Hayriye köyünden elde edilen malmemelerde iki renk görülmektedir: Kırmızı ve siyah.

Migren Duası:
 Migrenin sonunda
 Migreni kapatsaydı
 Alına oturmaş
 Başına siyah peştamal örtmüş
 Ben duacıyım
 Yumruğa ve faydahıyım
 Benim duam isim faydalı olurdu.

“შაკიკის დღაცეა
 შაკიკის ბოდღისა
 შაკიკის ამოფარებოდა,
 დამჯდარა შუბლზე,
 დუუჭურავს შვიი ფეშტემალი,
 მე მლოცველ ვარ
 ქისტისა და მარტუბელი,
 ნემსი დღაცეა (ხახელი) ურგებოდა”.

Renklerin sihirli gücü siyahtan beyaza doğru zayıflamaktadır. Yani siyah renk büyünlün en yüksek kalitesini göstermektedir. Hastalıkları davet eden en büyük gücün sembolüdür. Temel renklerden olan beyaz, kırmızı ve siyah çok eski sembollerdendir. Onlar, başlangıçlarını putperestlik dönemi toplumlarından almaktadırlar. İlk dönemlerinde onların önemi kesin olarak belirlenmişti ve özellikleri vardı. Ancak, daha sonraları bu sembollerin fonksiyonu çok çeşitli oldu. Gürcü halkının çok eskli düşüncesine göre beyaz, güneşin, gün ışığının ve aydınlığın görüntüsüdür. Aynı zamanda o, sevinci, mutluluğu ve bereketi yansıtan bir renktir. Kırmızının iki açıdan da önemi vardır. Bir açıdan o yaşamı, gücü ve doğanın canlanmasını yansıtır. Diğer açıdan ise ölümün ve tehlikenin rengidir. Siyaha gelinece, o, yeraltının ya da sonsuz gecenin sembolüdür.¹⁶

İncelediğimiz malzemelerde bu üç rengin de birden yer aldığı sadece bir dua vardır.

Matavri Duası:
 lli misin?

შატაერის დღაცეა
 “ილი ხარ თუ შატაერო ხარ,
 შუნ ხად მისხვად?
 ხისხდის ხასმელაო,
 ძვალის ხახრელაო,
 შაფო კაცო,
 თეთრო კაცო,
 წითელო კაცო,
 თუ შაქუმართო,
 შუბლ შაქუმართო,
 თვალ შაქუმართო,
 წარბ შაქუმართო,
 ცხვირ შაქუმართო,
 ყურ შაქუმართო,
 პირ შაქუმართო,
 ყოველ ხილაპით
 დეატორიან, დავთობავენ,
 წა წუ წვალხ მოგცემენ,
 მოგარუნ, მოგარუნებენ,
 მე ვარ მშველელბელი,
 შუნ ხარ გამრთებელი,
 მე ვარ შოფა მამცემი
 ტეფისი, ცხვირში, ბუკში,
 კბილში, ყურში,
 შოფა შიეცეო, იარაღანო
 დემერთო.
 შაშუვ”

Matavri mi?
 Nereye gidiyorsun?
 Kan içmeye,
 Kemik kemirmeye
 Ey esmer adam
 Ey beyaz adam
 Ey kızıl adam
 Başı ters
 Alnı ters
 Gözü ters
 Kaşları ters
 Burnu ters
 Kulağı ters
 Yüzü ters
 Her türlü silahla
 Seni yaralarlar
 Seni biçerler
 Seni suya verirler
 Seni süründürürler
 Ben şifa vericiyim
 Sen bozguncusun
 Ben şifa vericiyim
 Beyine, buruna,
 yüze, dişe, kulağa
 Şifa ver yaradan Allah!..
 Üfff

Bu üç rengin derin manevi kökleri vardır. Bunlar çok eski dönemlerdeki insanın evrensel düşüncelerinden kaynaklanmaktadır.

Dualardaki hayvan ve kuşların sembolik önemleri oldukça dikkate değerdir. Diğer semboller gibi onların da farklı önemleri vardır ve temelde zıtlıkları, ilahi ve şeytani güçleri gösterirler. Dualarda hayvanlar genelde hastalıkları davet eden güçlerle ilişkilendirilirler ve sembolik karşılıklarını temsil ederler. Burada temelde at ve yılan sembolleri görülmektedir. Boğa ve köpeğe de rastlamaktayız.

“ხურდის დუა
 სურდუმ სურდუმ შეგებოდიკი
 ძაღლის კულზე გადავკოდე
 ხეე მადმისხუნ გაფასტუმრე,
 ძაღლის ცხვირში შევასტუმრე”

Nezle Duası:
 Sürdüm sürdüm bağladım
 Köpeğin kuyruğuna astım
 Derenin karşısına yolcu ettim.
 Köpeğin burnuna yolcu ettim

Gürcü dualarında at önemli bir yer tutuyordu. Bu, geleneksel adetlerin çok önemli bir ayrınıtıydı. Eski Gürcülerin inancına göre ölenlerin ruhu ölümlerinin dünyasına atla yolculuk ederdi. Bu yüzden de halkın düşüncesine göre, atan, öbür dünyaya göçen ruhların mutlak ve sürekli yol arkadaşısı olması doğaldır. At sembolüne, Türkiye’de yazılan dualarda da rastlamaktayız.

Matavri Duası:

Matavri geliyordu siyah atla
 Siyah takımlarıyla
 Sen nereye gidiyorsun kara adam
 Ben çocuğun etlerini kemiklerini kemirmeye
 yapıyorum

Kan içmeye gidiyorum
 Horozun sesinin duyulmadığı yerde
 Orada yeme içme var oraya git

“ მატავრი
 მოუდოდლა მატავრი შავი ცხენით
 შავი შეკახმულობითა,
 შენ ხა მიხვალ შავი კაცო,
 მე ბაღნის ძვალ-რბობის
 ხახრულდა მივალ,
 ხისხლის ხასმულაი მივალ,
 ხაცხან რომ მამლის ყვივდაი არ
 ისმის
 იქ შიდი, იქ არის ჭამა-სმაო”.

Ateş ve su, duaların sembolik evreninin en önemli ve açık doğal unsurlarındandır. Onların doğası, kötü güçlere yenilmez ve kötü güçlerin her türlü saldırılarını kolaylıkla geri püskürtürler. Ateş onları yakıp küle çevirmektedir. Su ise hepsini yıkayıp temizlemektedir.

Nezle Duası

Nezle kolayca geldi
 Ona öğle yemeginde ne yedireyim
 Abli babl sakom kurum.
 Nezleyi bağladım, iyice bağladım.
 Köpeğin kuyruğuna taktım
 Köpeği karşıya yolladım
 Nezleyi suya atlattım

“ სურდის ლოცვა
 სურდო მოვლა ავიღებდა
 რა მივართვა სადილათა,
 აბლი ბაბლ ხაეომ ჭკარტლი,
 სურდო შეეკარ შეებობოცკა,
 ძაღლის კულზე გამოეკიდე,
 ძაღლი გაღმა გაეხადემულე,
 სურდო წყალში წაეახდემულე”.

Türkiye'nin Gürcü köylerinde yazılan duaların başlıkları vardır. Bunlar genelde kolay ve açıktır. Bilgilendirici özelliği vardır. Duaların dili özeldir. Türk sözlüğünün ve İslam kültürünün etkisi de doğaldır. Ancak Türkiye'nin farklı Gürcü köylerinde yazılan duaların genel Gürcü folklorunun bir parçası olduğunu da belirtmemiz gerekir. Türkiye’de bulunan duaların büyük bir bölümünün tüm Gürcüstan’da yaygın olması da bunu gösteriyor. Bunu kanıtlayabilmek için bir örnek vermek istiyoruz.

Karın Ağrısı Duası

Tepe tepe köpek geliyordu
 Ayığı kızıl Bavlşa
 Bıraksın, bıraksın
 Tüm ağrıları terketsin
 Karşılaştırın:
 Tepe tepe köpek geliyordu
 Kulağı kızıl Bavlşi
 Bırak, bırak
 Karın ağrısını terket

მუცლის ტკივილისა
 ქედ-ქედ ძაღლი ჩამობოდა,
 ფეხს წითელი ბაუშაი,
 უუშვას, დუუშვას,
 ყოლიფერი ტკივილი გუუშვას.

შდრ.

ქედ-ქედ ძაღლი ჩამობოდა
 ყურწითელა ბაუშო,
 ოუშო და გოუშო,
 მუცლის ტკივილი გუუშოო¹

Araştırdığımız ve sizlere sunduğumuz duaların büyük bir bölümü muhacir Gürcülerin yaşadığı Hayriye Köyü’nde kaydedilmiştir. Bir bölümü de İmerhevi’nin Gürcü köyü Bzata ve Maçabeli’nin köylerinde kaydedilmiştir. Malzemeleri toplayan aşğıdaki durum dikkatimizi çekti: Folkloru, özellikle de duaları kadınlar korumuştur.

Son olarak şunu da söylemek istiyoruz: Türkiye’de yaşayan Gürcülerin duaları, tüm folklor dallarında olduğu gibi yeterince çeşitlidir ve derin araştırmaların yapılmasını gerektirmektedir.

(*)Lela Dadiani, Türkolog
 (Asya-Afrika Enstitüsü Öretim Üyesi) Tbilisi.

Kral ve Çoban

Bir kral vardı ve altınları hazineye sığmıyordu. Ama, eli öyle sıkıydı ki, kimseye bir tek altın vermiyordu.

Birgün kral, vezirlerini çağırarak, şöyle dedi: "Yarımdan tezi yok dolaşın ve insanlara şu haberi yayın: Kim bana gelip de, dünyaya şim diye dek duyulmamış üç yalan söyleirse, ona çok altın vereceğim."

Vezirler hemen yola çıktılar, dünyayı dolaştılar ve kralın sözlerini herkese söylediler: "Kim kralımıza gider, dünyada duyulmamış üç yalan söyleyebilirse, kralımız ona çok altın verecek."

Aradan bir ay geçti. Kralın huzuruna çıkan yoktu. Herkes düşünüyordu: "Krala, şimdiye dek kimsenin duymadığı ne yalan söyleyebiliriz?" diye. Bir yandan da korkuyorlardı: "Krala yalan söyledüğümüzde, ya başımıza bir şey gelirse!"

Kral'ın saldığı haberi duyan bir çoban, krala şöyle bir haber gönderdi: "Yalanları üç günde söyleyeceğim. Hergün bir yalan söyleyeceğim!"

Vezirler, bu sözleri krala ilettiler. Kral gülerek: "O zavallı çoban, benim bilmediğim ne yalan söyleyebilir ki?" dedi. Bir yandan da heyecanlandı, yüreği sıkıştı. Düşünüyordu, "Ya çoban, bana gerçekten duyulmamış üç yalan söyleirse" diye. Vezirlerini çağırıp:

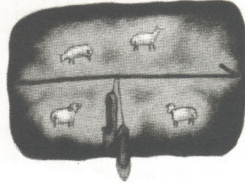
"Ey vezirler, düşünün! Dünyada söylenmiş ne kadar yalan varsa, sabahleyin bana söyleyin!"

Vezirler o gece gözlerini kırpmadan sabaha kadar, söylenmiş yalanları anımsamaya çalıştılar.

Ertesi gün, erkenden krala gittiler. Kral divandaydı. Vezirler, bildikleri tüm yalanları söylediler.

Birgün sonra, çoban üstü başı yırtık, çamur içinde gelip, kralın kalesine dayandı. Çarışını çı kardı ve ince çorapları ile kralın huzuruna çıktı. Kralın etrafında yirmi vezir vardı. Kral çobanı görünce gülümsedi:

"Ne yalan söyleyeceksin?"

Çoban, krala:

"Dedemin iki tarlası vardı. Bir tarlaya ektiği buğday, bütün dünyaya yetiyordu!"

Kral vezirlere sordu:

"Böyle bir yalanı duymuşluğunuz var mı?"

"Hayır" dedi vezirler. Çoban, başka söz söylemeden dışarıya çıktı. Çarışını giydi, sopasını eline aldı ve koyunlarını olatmaya gitti.

İkinci gün çoban, yine kralın huzuruna çıktı. Kral, tahtında oturuyordu, etrafında da vezirler. Kral, bir şey söyleyemeden, çoban:

"Öteki tarlaya dedem yumurta ekiyordu ve yumurtadan çıkan civcivler on kente sığmıyordu!"

Kral çok şaşırılmıştı. Vezirlerine sordu:

"Böyle bir yalanı duymuşluğunuz var mı?"

"Hayır duymadık" dedi vezirler.

Çoban kalkarak yırtık şapkasını giydi ve çıkıp gitti. Kralın elinin ne sıkı olduğunu, kimseye tek altın vermediğini çok iyi biliyordu. Çarışını giymek üzereyken, kral ve vezirin konuşmalarını duydu:

"Vezirler, görüyor musunuz, çoban hazinedeki altınları benden alacak. Yarın da böyle duyulmamış yalan söyleirse siz duymadık demeyin, duymuşluğumuz var, biliyoruz deyin!"

Kralın bu sözlerini duyan çoban gitti.

Akşama dek koyunlarını otlatıp, kaval çaldı.

Çoban üçüncü gün yine kralın huzuruna çı-
 kınca kral:

"Bugün bakalım duyulmamış ne yalan söyle-
 yeceksin?"

Çoban:

"Babanızın çok düşmanı varmış, yedi yıl düş-
 manlarıyla savaşmış. Öyle zaman görmüş ki, ha-
 zinesi boşalmış. İşte o zaman, benim babam, ba-
 banıza yüz altın ödünç olarak vermiş. Babanız da
 tam o yıl ölmüş ve yüz altını da geri verememiş!"

Vezirlerden biri, fırlayıp:

"Bunu duymuşluğumuz var, biliyoruz bu ya-
 lanı!" dediğinde, kral da sırtarak:

"Bunu bilmeyen kim olabilir, benim de duy-

muşluğum var!"

Çoban hemen:

"Madem duyduunuz ve biliyorsunuz, başka
 sözüm yoktur. Babanız borçlu olarak öldüğüne
 ve siz, oğlu olarak tahta sahip olduğunuza göre,
 o yüz altını siz vereceksiniz!"

Kral bu sözler üzerine bir şey diyemedi. Son-
 ra, vezirlerine:

"Yüz altın çobanın hakkıdır, hemen verin!"

Altınları alan çoban, koynuna koydu; hem
 kendi harcadı, hem de başkalarına verdi.

Lazuri Paramitepe, Tbilisi, 1982.

✓Lazcadan çeviren: Fehime Yazıcı

Lamazi Kafe

Ahmet KÜLEKÇİ

Artvin'in Yusufeli ilçesinde gençlere yönelik açılan bir kafenin ismine Lamazi (güzel) konuldu... Yöresel yemeklerin (Lazut, Hazuta, Civil, Haşil, Pişi, Tandir ketesi) yanısıra meşrubat çeşitleriyle evinizdeki sıcaklığı ve rahatlığı aratmayacak kafenin sahibi, Gürcülerin eskiden yoğun olarak yaşadığı Kisporat (Bahçeli) köyünden Emrullah Aydın, çveneburu dergisine yaptığı açıklamada, "Kültürümüzü ve bizi vareden geçmişimizi unutmamalıyız... İlçemizde özellikle Gürcülerin tarihi yerleşim yeri olan köylerimizde halen devam eden geleneklerimizi yaşatma arzusu içindeyiz. İlçemize dışardan gelen misafirlere yö-

resel yemekler sunuyoruz. Ayrıca evlere servis yapıyoruz. Gençlerin ve her kesimden insanların rahat edebileceği, eğlenebileceği bir ortam sağladık" dedi.

Sözlük

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი

(Geçen sayıdan devam)

(LAZCA)	(MEGRELCE)	(GÜRCÜCE)	(TÜRKÇE)
ლაზური	მეგრული	ქორთული	თურქული
იზონს	იზონს	იზანს	yıkamıyor
იზხორს, იზხორს	კეომუნს	კამს	yiiyor
იგზალს, ნულუნ	მეურს	მიემგზაგრება, მიდის.	gidiyor
იგურს, იგურამს, იგურაფს	იგურუანს	სწავლობს	öğreniyor
იზმონს	ფიქრენს	ფიქრობს, აზმ- ნობს (მეუღეში ქორ- თულიაფენ) კებენს	düşünüyor
იკიზინს	კიზირანს აჩამე		ısıriyor
იმელი	იმენდი	იმელი	ümit, umut
იმერს	მეულუ	მაქვეს	(bir şey) götürüyor
იმონკანენ	იმონკებუ	მძიმდება	ağırlaşıyor
იმტენ	მინტებუ(ნ)	გარბის	kaçıyor
ინგონულუს, ინგონფუს, ინგონს	გეთმიშინანს	იგონებს, ინსენებს	hatırlıyor
ინგრინს	გილერგინს, იკერკელს(ნ), გილერკელს(ნ)	გორაობს	yuvatlanıyor
ინკანს	აძანძუ(ნ), იქანცუ(ნ)	ინძრევა	kıvıldanıyor
ინტრენ	ინტირენ(ნ)	ეტივა	sığıyor
ინქინს, ინქინაფს	ირქენს, ირქინაფუ	იქნენს	salıyor
ინწოფულენ	გურაფულენს, იგურუანს	სწავლობს, იწაფება	öğreniyor, kendini alıştırıyor
ინქირა, ინ- კირი, ანწკლი, ლივორი, ლიმ- ბორი	ინქირია	ანწლი	yaban mürveri

(Devam Edecek)

Çhikvta Kortzili - 7

ჩხიკვთა კორცილი

(Geçen sayıdan devam)

— შეიძლება, რატომ! — სთქვა არწივმა. — გამიბედ წინ!

ჩხიკვი დაეშვა თავქვე და არწივმაც შემოიკეცა თავისი მძლავრი ფრთები და დაეშო თავქვე. ეს სურათი ცის მოგლუჯას ჰგავდა.

მთელი ფრინველთა გუნდი წამოიშალა და ყივილ-ხივილით მიეგება წინ თავის მეფეს, არწივმაც თავისებური ხალაში მისცა ფრინველთა კრებულს.

მოიწვიეს მეფე და დასვეს თავში. ეველანი ფეხზე იდგნენ ქედმოსდილნი. ბუღბუღი არა ხნანდა მხოლოდ აქ.

— შეგიძლიათ დასხდეთ, — უთხრა მათ არწივმა და ფრინველნიც უფროს-უმცროსობის წესზე დალაგდნენ.

ეს ამბავი ორშაბათს დღეს მოხდა. ტყეში წახული ხალხი, თუ სამუშაოდ, თუ სანადიროდ, გაოცებული რჩებოდა. ამბობდა ეველა: ეს რა ამბავია, რამ გააწყო ჩიტები, რომ ერთის ხმაც აღარსაიდან ისმისო.

საღხმა რა იცოდა, თუ ფრინველნი ჩხიკვთა ქორწილში იყვნენ, — განცხრომანა და ქეიფში.

არწივს მიართვეს ღვინო ჯიხვებით. იგი დაუზარებელიც სყამდა და ძლიერაც გამხიარულდა; შემოსმანა თავის საზარელი ხმით რაღაც საკვირო სიმღერა; ეველას ტანში ყრუანტელმა დაუარა.

(Devam edecek)

HABERLER

Başsağlığı

Türkiye Cumhuriyeti Halkına, Moskova Gürcü Derneği ve Moskova "Acara" Gürcü Derneği üyeleri, Türk Halkının başına gelen büyük deprem trajedisinden dolayı çok üzgündür. Butür talihsizliklerin önemi ve sonuçları bir ülke sınırlarından tüm insanlığın acılarına dönüşmektedir. Bizler, tüm Türkiye'yi saran bu büyük üzüntüyü derinden paylaşıyoruz. Bu büyük felakette yakınlarını kaybedenlere sabır ve dayanma gücü diliyoruz. Moskova Gürcü Derneği Başkanı T. Sturua Moskova "Acara" Gürcü Derneği R. Saladze.

თურქეთში რუსეთშიც მოსახლეობას

მოსკოვის ქართული სათვისტომოს და მოსკოვის ქართული საზოგადოებას აცხადებს წევრებში შეტარებული ვარსი ამ ქართველთა ტრაგედიის გამო, რომელსაც თავს დაატედა თურქეთის მოსახლეობას სამთავროს მიწოდების სახით. პეიშვერებმა და შედეგად ამგვარი უმეორებისა ზონის სტოლდება ერთი კვირის სახატებს და მთელი კაცობრიობის ტყვეობად იქცევა. ზვედრამდე ვიზიტების ამ უდიდეს შეტანებას რომელზეც მოიცავს მთელი თურქეთი. ამ უდიდესი განსაცდელის კარს ვუსურვებთ: დაღუპულთა მლობნებს სურვიერ სიმრცოცეს და ქირსი გაბატებას.

Laz Dili, Kültürü ve Tarihi Üzerine Üç Yeni Yazı Yayınlandı.

Araştırmacı yazar Ali İhsan Aksamaz tarafından hazırlanan ve çok miktarda fotoğraf ve kaynakla zenginleştirilen yazılarda gerek ülkemizde ve gerekse Gürcüstan'da bulunan Laz dili, kültürü ve tarihi ile ilgili toplam 27 sayfa tutan üç yazı yayınlandı.

Aylık olarak yayınlanan "Tarih ve Toplum" dergisinin Mayıs-Haziran-Temmuz 1999 sayılarında yayınlanan dergileri aşağıdaki adresten isteyebilirsiniz.

İletişim yayıhları A.Ş. Klodfarer Caddesi İletişim Han, 7 34400 Çağaloğlu-Istanbul
Tel: (0212) 516 22 60-61
Fax: (0212) 516 12 58

"Diller Dağı Kafkasya" Adlı Yazı Yayınlandı.

Londra'da yaşayan ve Kafkas dilleri uzmanı olan Prof. B. George Hewitt tarafından kaleme alınan yazı Ali İhsan Aksamaz tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Sn. Hewitt, öğretim üyeliği yaptığı Londra Üniversitesi Asya Afrika Enstitüsü'ndeki çok özel görevinden (!) dolayı Gürcüstan'ın bütünlüğüne olan saldırılarını gizli ve açık olarak sürdürmeye devam etmiştir. İsteme Adresi: Tarih ve Toplum Dergisi

"Kafdağının Bu Yüzü" Adlı Kitap Çıktı.

Gazeteci Metin Sever tarafından hazırlanan ve Doğan Kitapçılık

A.Ş. tarafından yayınlanan kitapta Türkiye'de yaşayan Kafkasya kökenli insanlar anlatılmaktadır. Daha önce Radikal gazetesinde yayınlanan yazılardan bir derlemesi olan bu kitap, konu hakkında genel bilgi edinmek isteyenlerin başvuruda bulunacağı bir yapıttır. Kitapçılardan temin edilebilir.

"Kafkasya Halkları" Kitabı Çıktı.

Alexandre Grigoriants tarafından yazılan ve Doğan Yurdakul tarafından Türkçe'ye çevrilen kitap, SA-BAH Kitapçılık tarafından yayımlanmıştır. Kitap iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde, 1720-1858 tarihleri arasında Kafkasya'nın Ruslar tarafından işgal edilmesi anlatılıyor. İkinci bölümde ise gelenek görenekler ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Kitapta Kafkasya'da halen yaşamakta olan Gürcüler, Çeçenler, Çerkezler, Abhazlar, Osetler ve Dağıstanlılar anlatılmaktadır.

İzmit Gürcü Derneği'nde Genel Kurul Yapıldı.

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği'nin son genel kurulunda yeni yönetim belirlendi.

"çveneburi" dergisi sahibi Osman Nuri Mercan'ın divan başkanlığı yaptığı kongre, canlı ve coşkulu geçti. Türkiye'deki Gürcü kültür ve bilincinin oluşturulması ve örgütlenmesinde büyük rolleri bulunan; Bursa mimarlar ve Mühendisler Odası Temsilcilerinden Y. Müh. Mim. Ahmet Özkan (Melaşvili) ile eğitimci-yazar ve Bursa ili Kumla eski belediye başkanlarından Cevdet Kazancı (Gegidze) için yapılan saygı duruşundan sonra çalışma ve hesap raporları okunarak ibra edildi. Daha sonra yapılan seçimler sonucunda yeni yönetim, denetim ve onur kurulları şöyle oluştu:

Yönetim Kurulu:

Başkan : Av. Ertuğrul Kazancı

Başkan Yardımcısı: Keriman Yayman

Başkan Yardımcısı: Kerim Vardogan

Genel Sekreter: Mustafa Güner

Sayman: Tamer Demircer

Örgütlenme Sekreteri: Ali Uzuner

Üye: Nilay Özgen

Üye: Hasan Tahsin Aydınlar

Üye: Aydın Sarıoğlu

Denetim Kurulu:

Canan Afacan, Şaban Vardogan, Yücel Demircer

Onur Kurulu:

Hasan Gürçhan

Ender Salmankurt, Osman Ertug

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği Başkanı Av. Ertuğrul Kazancı çveneburi dergisine yaptığı açıklamada: "Ahmet Özkan, Cevdet Kazancı ve Osman Nuri Mercan'ın Gürcü kültür ve bilincine yaptıkları hizmeti pekiştirmek üzere göreve geldik. Açıkça söylenmesi gerekirse: Gürcü kültürü, dünyanın sahip olduğu kültürel değerler arasında başta gelenlerdendir. Biz bu misyonu geliştirmek ve yaygınlaştırmak gibi bir sorumluluk içindeyiz. Anadolunun kucağında yaşayan bizler; Türkiye Cumhuriyeti ile Gürcüstan Cumhuriyeti arasındaki; içten, sağlam ve yakın ilişkiye apayrı bir sevinçle bakmaktayız."

Çveneburi Dergisi Ziyaretleri.

Dergimizin sahibi ve yaygın kurulu üyesi Osman Nuri Mercan Gürcüstan İstanbul Başkonsolosu Sn. Teimuraz Şaraşenidze 12 Ağustos 1999 tarihlerinde Kocaeli Valisi Memduh Oğuz, İzmit Büyükşehir Belediye Başkan Vekili Kadri Veziroğlu ve Saraybahçe Belediye Başkanı Hikmet Erenkaya ve Başkan yardımcısı Ertuğrul Kazancı'ya bir günlük tanışma ve dostluk ziyaretinde bulundular.

Grup Destan 'Civelo' İle Batumi'de

Türkiye'li Gürcülerin türküsü olan 'Civeloj Nayda' ile ünlenen Grup Destan Gürcüstan'ın Batumi kentinde bir konser verdi. Ağustos'un ilk

haftasında Batumi'nin Dinamo Stadyumunda 30.000 kişilik izleyici grubuna verilen konseri Gürcüstan Acara Özerk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sn. Aslan Abaşıdz'de izledi.

BASINDAN

Eski ve Zengin Bir Edebiyat Üzerine İnceleme 112.948 sözcükle dünyanın en zengin dili hazinelerinden sayılan Gürcüce, temeli 5. yüzyıla dayalı. Yani, tam 15 yüzyıldır parlak ve etkili bir edebiyatın şiiir ve düz yazılarında örnekler vermektedir. Gerçekten de 4. yüzyılın sonlarında Avrupa ve Asya'nın geniş perspektifte saptanan tek tarihsel edebi dil Gürcücedir...

Ertuğrul Kazancı,

Özgür Kocaeli Gazetesi

29/07/1999

Rusya'nın İlk Hedefi: Gürcüstan

Rus ordusu, Kosova'ya girişinden birkaç gün önce, Karadeniz'den Kuzey Buz Denizi'ne kadar uzanan coğrafyada, "Bati 99" adı verilen askeri bir tatbikat yaptı. Aynen, eski günlerdeki gibi... Rus uçak ve helikopterleri, Polonya-Norveç ve İzlanda hava sahalarını ihlal etti. Sonra, Gürcüstan hava sahaları da bu ihlalden nasıplandı. Gürcüler, protesto notası çekti. Rusya, cevap bile vermedi. Politik süreçte el koyan Rus generaller, Batı ile uğraşamayacaklarını iyi biliyorlar. Balkanlar'da da şansları yok. Ama, Kafkasya açık. Kafkasya, Batı Bloku'nun yumuşak karnı. Burada, Batı Bloku'na yandaş iki ülke var: Azerbaycan ve Gürcüstan. Bu iki ülkeyi sıra ile devredişli bırakmak gerekir. Öyleyse, ilk hedef: Gürcüstan!

Abhazya Üzerinden

ABD Kongresi, Türkiye-Azerbaycan ve Gürcüstan üzerinden geçmesi öngörülen "Büyük İpek Yolu Projesi"ne Destek Yasası'nı kabul etti. Gürcüler, Abhazya'daki Rus Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılmasını reddetti. Rus askerlerinin topraklarından bir an önce çıkmasını istediler. Ruslar açısından iyi bir gerekçeydi bu. Rus Barış Gücü, Gürcü toprakları ile Abhazya'ya ayıran bölgeden çıkarsa, yeni bir savaş patlak verebilirdi... Senaryonun akışı belliydi. Çeçen köktendinciler ile Rus Kazakları, Abhazların yardımına koşacaklardı. Grozni'nin bu güçlere durun demeye gücünün olmadığı baştan bellidir. Ve böylece bir hesap daha kapatılacaktır. O, Şevardnadze değil midir, SSCB'yi yakın çete arasında yer alan!.. O Şevardnadze, Sovyet Ordusu'nun Doğu Avrupa'dan rezilane bir biçimde çıkışının nedenlerinden birisi olmamış mıdır! Fırsat bu fırsattır! Rus generalleri-Rus Kazakları ve Şamil Basayev'in önderlik ettiği Kuzey Kafkas birlikleri, nasıl Abhazlarla birlikte Gürcüstan'a karşı savaşmışlarsa, tarih bir ke-re daha tekrerrretmelidir. İlk hedef Gürcüstan'dır. Fa-

kat, önem alınmazsa; olayın boyutlarının uzanacağı son hedef, Türkiye'dir.

Halil Kalkan, Star Gazetesi, 13/07/1999

Acararın Çakıl Taşları

Sovyetler Birliği yıkılınca, cumhuriyetler bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Gürcüstan'da ve Acaristan'da hemen hemen bütün işletmeler kapanmış, çarklar durmuş, insanlar giderek büyük bir umutsuzluğun içine düşmüşlerdi. İç çatışmalar, kanlı iktidar hesaplaşmaları, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık ilan etmesi bütün bu kriz halini daha da derinleştirmişti. Binlerce yıllık canlı bir tarihin muhteşem kapısı Batum kırılmış, dökülmüştü. Çetel kol geziyor, elektrikler kesiliyor, günlük yaşam bunaltıyordu. Ama şimdi o muhteşem park yine canlanmış, yeşillenmiş. Vala Nuret'in bu çalkaştıkları hala yerinde. Her yan tertemiz. Neredeyse hepsi bir sanat eseri olan eski binalar sanki yeni yapılmış gibi. Artık elektrik kesintisi yok. Gürcüstan'ın bu özel parçası, Aslan Aşağıde'nin bazılarında biraz sert gelebilecek politikaları sonucunda kendini toplamış... Savaşta bulaşmamış, bağımsızlık da ilan etmemiş. 1990-91'e göre milli gelirini 26 kat arttırmış. Özerk cumhuriyete ekonomik olarak yaşam veren Batumi Limanı, Kafkaslar ve Orta Asya'ya açılan en büyük yapı kimliğini sağlamlaştırmak için modernizasyon programına alınmış. Bizim Doğu Karadeniz limanları martularla hizmet verirken, Batumi limanı, 8-9 milyon tonluk doğal gaz ve petrol taşıma kapasitesi yanında 4-5 milyon tonluk kuru yük kapasitesini iki katına çıkarmayı hedefliyor. Aşağıde, Türkiye ile ülkesi arasındaki ilişkilerin çok olumlu olduğunu vurguluyor. 1997'de İstanbul'da bypass yaptırdığı sırada Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in özel ilgisini unutamıyor. Sürecin başlangıcında iş çevreleri açısından iki tarafta da büyük yanlışlıklar yapıldığını vurguluyor. Türkiye'den bu ülkeye giden çok sayıda "köşe dönücü", birçok dolandırıcılık olayına karışmış, kamu kurumlarına birçok borç bırakmış. Bu süreç karşılıklı işlemiş. Acaristan hâlâ çok kötü Türk mallarla dolu. Gürcüstan ve Acaristan'ın Türkiye ile birçok ortak proje yürüttüğünü anımsatıyor Aşağıde. Bunlardan en önemlisi enerji yatırımları. Deriner Barajı ile başlayan enerji yatırımları sürecinde Türkmen doğalgazının Batumi'den Türkiye'ye verilmesi ve Doğu Karadeniz'in enerji gereksinimlerinin karşılanması bunlardan birkaçı. Kafkaslar'da dış güçlerin egemenlik kurma çabaları sürüyor. Gerek stratejik üstünlük ve gerekse petrol boru hatları olayı bütün bu süreci belirliyor. Kasım ayında yapılacak parlamento seçimleri için Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin Halk Partisi ile Aşağıde'nin Demokratik Değişim İçin Birlik Partisi başa geçiyor.

*Ahmet Şefik Mollamehmetoğlu
08/08/1999 Cumhuriyet Dergisi*

Şvelidze İstanbul'da

Tbilisi'deki dünyaca ünlü Rustaveli Tiyatrosu'nun sahne tasarımcısı Mirvan Şvelidze, 1-28 Ağustos tarihlerinde İstanbul'da uygulamalı sahne tasarımı çalışması yapacak. Sanatçının dekor çalışmalarını klasik ve çağdaş oyunlar olarak iki ayrı daldaki sunacağı seminer çalışması, sahne tasarımı, kostüm tarihi, ışık ve makyajı da içeriyor. Uygulamalı etkinlikte tasarımcı yönetmenin, ortak çalışmalarıyla ilgili örnekleri yer vermesi bekleniyor. Ödüllü ve dünyaca ünlü oyunlarıyla sahne tasarımı üstlendiği yapıtların video kasetlerini de izletecek olan Şvelidze, halen Atina'da William Shakespeare'in "Coriolanus" oyununu sahneleme hazırlığıyla meşgul olan tanınmış Gürcü yönetmen Robert Strua ile birlikte çalışıyor. Akropol'de sunulacak ünlü eserin dekor ve kostümlerini hazırlayan Şvelidze, bu çalışmalarından İstanbul semineri için ülkemize gelecek. *(Kültür Sanat)*

*24/07/1999 Hürriyet Cumhuriyet
26/07/1999 Radikal*

Devesinin İzinde Bir Stalin

Sovyetler Birliği'ni yıllarca demir yumruka yöneten Josef Stalin'in torunu, dedesinin izinde. Stalin'in torunu Yevgeni Çugaşvili, Gürcüstan'daki komünistlerin ve diğer solcu partilerin oluşturduğu koalisyonun başkanı seçildi. Dedesinin doğum yerinde politikaya atılan Çugaşvili, Sovyetler Birliği'nin tekrar kurulmasını istiyor. Bununla da kalmayıp Stalin döneminin canlandırılması yönünde çağrılar yapıyor.

08/08/1999 Radikal

Tbilisi'de Gizli Görüşme

Azerbaycan, Ermenistan ile Gürcüstan devlet başkanlarının Tbilisi'de bir araya geleceklere öne sürüldü. Azerbaycan gazetesi, Gürcüstan Dışişleri Bakanı Irakli Menagarışvili'ye dayanarak verdiği haberde, Azeri lider Haydar Aliyev, Ermeni lideri Robert Koçaryan ve Gürcü lider Eduard Şevardnadze'nin, gelecek aylarda bir araya geleceğini yazdı. Şevardnadze'nin öneriyi bu liderlere Washington'da düzenlenen NATO'nun 50. Yıldönümü sırasında iletildiği kaydedildi. Görüşmede, bölge sorunları ve işbirliği konularının ele alınacağı belirtilirken, Yukarı Karabağ sorununun gündeme gelip gelmeyeceği kaydedildi.

01/08/99 Radikal 28/06/99 Dünya 30/06/99 Türkiye

Borusan Makine Gürcüstan'da

Caterpillar'ın Türkiye distribütörü Borusan Makine, Bakü-Supsa boru hattı projesinin gerçekleştirilmesinde stratejik rol üstlendi. Nisan ayı sonunda Tbilisi'de Borusan Holding ve Caterpillar'ın üst düzey yönetiminin katılımıyla yeni bir "showroom" açarak, Gürcüstan'da hızlı bir faaliyet içine giren Borusan Makine, bu ülkenin 830 kilometrelik Bakü-Supsa boru hattı projesine

de destek vermeye başladı. Tbilisi'de 400 metrekarelik showroom, depo ve ofislerden oluşan temsilciliği ile Gürcüstan'a yerleşen Borusan Makine, boru hattı projesinde kullanılan tüm Caterpillar ürünlerinin donanım bakımından sorumlu bulunuyor.

28/ 06/ 1999 Dünya 30/ 06/ 1999 Türkiye

Acaristan'dan "Yakınlaşım" Çağrısı

Türkiye'nin yanbaşındaki Gürcüstan'a bağlı özerk cumhuriyet Acaristan, Türkiye ile daha da yakınlaşmak istiyor. Türkiye ile ekonomik ve sosyal ilişkilerini DÜNYA'ya değerlendiren Acaristan Cumhurbaşkanı Aslan Abaşidze, "Ortak çıkarlarda daha fazla yakınlaşmamız gerekiyor" dedi.

"Türkiyeli, Karadenizli işadamlarına çağrıda bulunuyorum. Buraya kendi ülkenizdeki kadar rahat gelebilirsiniz. Sizler için her türlü olanağı hazırlamaya çabalıyoruz" diyen Abaşidze, 1990 yılların başında çok ciddi güvenlik sorunları yaşadıklarını, ancak aldıkları önlemlerle bunu önemli ölçüde aştıklarını söyledi. Gürcüstan'ın eskiye göre çok daha güvenli bir bölge olduğunu söyleyen Abaşidze, ülkesiyle Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi konusunda her zaman açıklığı ve isteği esas aldıklarını vurguladı.

29/ 06/ 1999 Dünya Gazetesi

Gençler Gürcü Deniyor

Çalışmalarına başlayan G. Birliği'nde yabancı futbolcular Phiri ve Marakşi'ni henüz haber almamazan, Faslı Abrami dün Ankara'ya döndü. Başkent ekibi dünkü antremanda Gürcüstan Kupa Şampiyonu Selta-po'un 20 yaşındaki oyuncusu Tetrişvili'yi denedi. Gürcü oyuncunun bu sezon 19 gol attığı, Belçika'nın Lokoren takımının da kendisiyle ilgilendiği ve bu futbolcu hakkındaki son karar teknik direktör Pecze'nin vereceği bildirildi.

29/ 06/ 1999 Türkiye

Sarp'ta Festival Gibi Yarış

Türkiye-Gürcüstan Elele

İşte spor, işte dostluk ve işte olimpiizm... Dünyada, Modern Olimpiyat Oyunları'nın 105. Kuruluş yıldönümü sebebiyle düzenlenen Olimpik Gün Koşusu'nda Türkiye ve Gürcüstan Milli Olimpiyat Komiteleri, bir ike imza attı. 198 ülkeden 4 milyon atletin koştuğu yarışların finalini sadece Türk ve Gürcü atletler komşu ülkenin sınırında tamamladı. Tampon bölgedeki buluşma, yıllarca süren hasretin duygulu bir kucaklaşmasına dönüştü. "Kardeş... Kardeş!.. Co... Go...! nidalarıyla birbirlerini kucaklayan özellikle yaşlı sporcular, herkesi ağılattı. Festivale dönüşen koşuda, folklor gösterileri, birlikte söylenen şarkılarla iki ülkenin sporcuları coştı. "Hiçbir yarış, buradaki kadar anlamlı değil" diyen TMOK Genel Sekreteri Togay Bayatlı, bunu bilen IOC Başkanı Samaranch'in de birer mesajla Türkiye ve

Gürcüstan Olimpiyat Komitelerini kutladığını duyurdu ve "Bu dostluğa ara verilmemeli... Seneye bu koşunun daha görkemlisini düzenleyeceğiz" dedi. Gürcüstan Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı Pgonu Begretionz da, "Dileriz bu organizasyon tüm komşu ülkeler arasında olur" temennisinde bulundu.

21/ 06/ 1999 Türkiye

Batumi Havaalanını Kullanacağız

Ulaştırma Bakanı Enis Öksüz, geçen hafta Gürcüstan'a yaptığı ziyarette Batumi-Tbilisi demiryolunun yapımı konusundaki anlaşmayı da son aşamasına getirdiklerini belirtti. Bakan Öksüz, Batumi Havaalanı'nın gerçekleştirmesiyle Türkiye'nin Kuzey Doğu Karadeniz ulaşımının rahatlayacağını da belirtti. Öksüz, Gürcüstan'ın Batumi kentinde yapılacak havaalanına inecek Türk yolcuların bir süre otobüslerle Türkiye'ye taşınacağını ve Türk gümrüğündeymiş gibi işleme tabii tutulacaklarını bildirdi.

14/ 07/ 1999 Hürriyet

Altın Karagöz Abhazya'nın

Uluslararası Bursa Festivali'nin 13. Altın Karagöz Halk Dansları Yarışması'nda birincilik Abhazya ekibinin oldu. Gürcüstan gümtüş, KKTC ise bronza Karagöz ödülüne layık görüldü. Kültürpark Açık hava Tiyatrosu'ndaki dün akşamki finale katılan 16 ülkenin halk oyunları ekipleri yaklaşık 5 bin izleyiciden bol bol alkış aldı.

14/ 07/ 1999 Hürriyet

Batumi'de 'Destan'

'Cilveloy' Destan, Batumi'de 30 bin kişiye 4 saat süren muhteşem bir konser verdi. Cilveloy türküsüne ülenen grup Destan'ın Gürcüstan'a bağlı Acaristan Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti Batumi'de verdiği konseri yaklaşık 30 bin kişi izledi. İzleyiciler arasında askerler ve çocuklar da vardı. Batumi'nin 20 bin kapasiteli Dinamo Stadyumu'nu dolduran 30 bin kişi, Grup Destan ile birlikte Grup Çeşmedil ve Fezza Doğan'ın verdiği konseri 4 saat süreyle coşkuyla takip ettiler. Batumi'de halkın dilinde olan Cilveloy türküsünü havai fişekler eşliğinde okuyan Grup Destan, izleyicilerden büyük alkış aldı...

10/ 08/ 1999 Sabah

Gürcüstan'a Destek

ABD Savunma Bakanı William Cohen, Asya gezisi çerçevesinde gittiği Gürcüstan'a yardımcı hazır olduklarını söyledi. Bu ülkenin demokrasiye başarıyla geçtiğini savunan Cohen, sınır güvenliği için işbirliğinin mümkün olduğunu belirtti. Cohen'in Gürcü lideri Eduard Şevardnadze'yle Rus sınırına yerleştirilecek askeri birliği konuştuğu bildirildi. Ortak basın toplantısında Şevardnadze, sınır güvenliğinin ABD yardımları olmadan

tam olarak sağlanamayacağı vurguladı.
01/ 08/ 1999 *Hürriyet*
02/ 08/ 1999 *Cumhuriyet-Radikal*

Abhazyaya Seçime Gidiyor

Bağımsızlık yanlısı Abhazyaya'nın ekimde seçimlere gitme hazırlığı, Tbilisi'ye sinirleri gerdi. Şevardnadze seçimi 'gayri meşru' ilan etti.

Kafkaslar'da sular durulmuyor. 1992'de Gürcüstan'a karşı bağımsızlığın ilan edilmesinin ardından kanlı bir savaşın yaşandığı Abhazyaya. Ekimde devlet başkanlığı seçimlerine gitmeye hazırlanıyor. Ancak, seçim hazırlıkları, altı yıldır BM gözetiminde anlaşmaya çalışan ancak bir arpa boyu yol alamayan Gürcüstan hükümetiyle Abhazyaya yönetimi arasında yeni bir pürüz yaratı. 3 Ekim'de yapılması tasarlanan seçimlerde, Gürcüstan'ın bölgeye daha geniş özerklik tanıma önerisini kabul etmeyen Abhaz lider Vladislav Ardzinba'nın ikinci bir beş yıl için daha seçilmesi bekleniyor. Tbilisi'ye göre ise Abhazyaya yönetimi, 'gayri meşru' bir seçim hazırlığı içinde. Gürcüstan'ın kaygısı bölgede nüfus dengesinin değişmiş olmasından kaynaklanıyor. Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, bu kaygıyı "Bu gayri meşru bir seçim. Düşünün ki nüfusunun dörtte üçü göç etmiş, bu durumda nasıl meşruiyetten söz edebiliriz?" diye ifade ediyor. İç savaş sırasında göç eden Gürcü nüfusun geri dönməsi, taraflar arasındaki temel anlaşmazlık konularından biri. İç savaş öncesinde nüfusun yüzde 45'ini oluşturan Gürcüler bugün küçük bir azınlık. Savaş sırasında Abhazlar, Ruslar ve Ermenilerin de terk ettiği bölgenin savaş öncesinde 535 bin olan nüfusu bugün 150 bin. BM'ye göre, her iki taraf da anlaşmaya isteksiz. Zira Gürcüstan'da Karadeniz turizminin incisi Abhazyaya'ya yönelik ekonomik yaptırımlardan vazgeçmiş değil. Üstelik Bağımsız Devletler Topluluğu da Tbilisi'yi destekliyor.

24/ 07/ 1999 *Radikal*

Karaçay Çerkesyaya Rus Vail

Rusya, Kafkasyaya'ya bir türlü söz geçiremezken, Devlet Başkanı Boris Yeltsin yarı özerk Karaçay-Çerkesya Cumhuriyeti'ndeki gerginliği yatıştırmak için kendisine en yakın isimlerden birini bölgenin başına atadı. Bölgede Mayıs'ta yapılan seçimlerin sonucu, iki toplum arasındaki gerginlik iyice arttığı için bir türlü açıklanamıyor. Cumhuriyetin başşu kalmasıyla Rusya'nın eski Çeçenya özel temsilcisi Valentin Vlasov bölgeye yönetici olarak atandı. Vlasov, altı ay boyu Çeçenya'da rehlin kalmasının da etkisiyle, bölgeyi iyi tanıyor. Karaçay lideri üç ay önceki seçimleri kazandığını ilan etmişti. Ancak Çerkesler, Karaçay liderini MIT'in desteklediğini öne sürerek geniş çaplı gösterilere gitti. Bunun üzerine de oyları sayıp sonuçları açıklamak mahkemeye kaldı.

Gürcüstan ve Trabzon Canavarı

Kafkaslar'daki gelişmelere defalarca dikkat çekmeye

çalıştık. Hem bölgemiz hem de ülkemiz açısından yaşamsal önemi bulunan bu gelişmelere karşı doğru bir tavır geliştirmek gerekiyor. Geçen hafta Acaristan'a yaptığımız ziyarette Gürcüstan'a bağlı bir özerk bölgenin cumhurbaşkanı Aslan Aşaşidze ile röportaj yapma olanakını bulduk. Aşaşidze, daha önceki görüşmelerimize hiç de benzemeyen bir biçimde, bütün dünyayı ilgilendirebilecek ölçüde önemli mesajlarla karşıladi bizi.

Durum şu:

Ekim ayında Gürcüstan'da seçimler yapılacak. Bu seçimlerde iki adayın ciddi bir yarış içinde olacağı görüldü. Birisi şu anda devlet başkanlığı yürüten Eduard Şevardnadze, diğeri de Aslan Aşaşidze. Aşaşidze'nin bize aktardığına göre Tbilisi kaynaklı "bazi güçler" ve bunların destekçisi olan medya büyük bir yıkım ve karalama kampanyasına başlamış. Aşaşidze'yi gözden düşürmek için kendi deyimine göre "olmadık haberler" yayıyormuşlar.

28/ 06/ 1999 *Trabzon Ekspres*

Kafkasya'dan Ezgiler

Etnik müzik yapan "Kaf Dağı" müzik grubu, Anadolu ve Kafkas müziği sentezini oluşturmak için yeni bir albüm hazırlığı içinde. "Kaf Dağı'ndan Ezgiler" ve "Kaf Dağı'ndan Anadolu'ya" adıyla iki albüm çıkararak Kaf Dağı müzik grubu, şimdi Anadolu ve Kafkasya arasındaki kültürel bağları canlandırmak için Anadolu ezgilerine Kafkasyaya çalıyor. Kaf Dağı müzik grubu üyesi müzisyen İbrya Özkan'la yeni albüm çalışmaları, Gürcü ve Kafkas müziği üzerine konuştuk.

-Çok seslilikten söz etmişken; Ruslar tek sesli müziklerini 1860'lı yıllarda "Rus Beşlisi" adıyla bir grup müzisyenle çok seslileştirdi. Bu çok seslilik Gürcü müziğini de etkiledi mi?

-Gürcüstan yaklaşık iki asır Rus hegemonyası altında bulundu, doğal olarak etkilene oldu. Rus müziği, Rus kültürü ister istemez Gürcüstan'a giriyor, tersi de oluyor, Gürcü kültürü de Rusya'ya giriyor. Öte yandan Sovyetler Birliği döneminde devletin sanata ve kültüre verdiği önem, birçok sanat okulu ve müzik okulunun açılmasıyla neredeyse her bireyin bir enstrüman çalması, ister istemez kültürün bir üst düzeyde sıçramasına yol açtı. Zaten zengin olan otantik Gürcü müziği ve kültürü Sovyetler Birliği döneminde üst düzeye çıktı, tabii bu diğer halklar için de geçerliydi. Ama sistem ve yöntem itibarıyla, Gürcü geleneksel müziği ve Kafkas geleneksel müziği tamamen Rus müziğinden etkilendi demek yanlış olur. Esas olarak Gürcü geleneksel müziği daha da gelişti ve Rus müzisyenlerin de, Gürcü müziğinden etkilenecek birçok Gürcü parçayı repertuarına aldığı biliniyor. Etkilenme karşılıklı olur. Ama de neysel Gürcü müziği esas olarak çok daha iyi bir yere ulaştı.

23/ 08/ 1999 *Bakış Gazetesi*

Abhazy Barışı İçin Yurttaş Girişimi

Komşu Kafkasya'nın bu stratejik bölgesinde sürekli barış isteyen ve Kafkas kökenli olan (hatta olmayan) birçok TC yurttaşı, tabandan gelen ama resmi görüş de destek olan bu başlangıca sahip çıkacaklarına, Gürcüstan'dan bu amaçla gelen Prof. Dr. Anzor Tavartkiladze'ye söz verdiler. Bu seçkin Gürcü aydını; Nihat Gökyiğit ve Halit Zengin gibi Gürcü kökenli tanınmış işadamlarımızla, Osman Nuri Mercan ve Hayati Asil-yazıcı örneği Gürcü kökenli yazarlarımızla, Anıl Çeçen ve Süleyman Uludağ gibi Kafkas kökenli profesörlerimizle, gene Kafkasya'dan ama çeşitli partilerden Burhan Orhan (MHP), Sait Açıba (FP), Mehmet Gölhan (DYP), ve Faruk Çelik (FP) gibi siyasilerimizle ve daha birçoklarıyla, bu arada Türkiye-Gürcüstan Vakfı eski Başkanı olarak benimle de konuştular. Biliyorum ki, Gürcüstan'la ilişkilerimize ne denli önem verdiğine Dışişleri Bakanlığı sırasında yakından tanık olduğum Hikmet Çetin ve daha birçokları, resmi görüş de arka çıkan, bu "yurttaş diplomasisi"nin gerçekleşmesini bekliyorlar. Bu gruba egemen olan düşünce Gürcü-Abhaz yakınlaşmasını sağlamak için kısa süre içinde bu komşu ülkeye topluca bir dostluk ziyaretidir. Bu girişim derhal ve sürekli barışa inanan herkese kuşkusuz açıktır. Sorunların yerinde görülmesi, çatışmadan etkilenenlere doğrudan temas ve yöneticilere öneriler, ilk yapılması gerekenlerdendir. Halkımızı ve devleti bu girişime omuz vermeye çağırıyoruz.

08/08/1999 Cumhuriyet

Abhazy'da Halkoylaması

Gürcüstan'dan ayrılmak isteyen Abhazy, cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılacağı 3 Ekim'de halkına da bağımsızlık isteyip istemediğini soracak. Abhazy Cumhurbaşkanı Yardımcısı Astamur Taniya, 3 Ekim'de seçimlerle birlikte bağımsızlık için halkoylaması düzenleneceğini açıkladı. Gürcüstan halkoylamasını tanımayacağını bildirdi.

02/07/1999 Cumhuriyet

Deprem Yardımı

Gürcüstan'ın Ankara Büyükelçiliği'nden yapılan açıklamada, büyükelçilik personelinin 3 günlük maaşlarının depremedelere bağışladıkları bildirildi.

26/08/1999 Cumhuriyet

Gürcüstan, Rusya'yı Barbarlıkla Suçladı

Rusya'nın, Dağıstan Operasyonu sırasında yanlışlıkla Gürcüstan topraklarını vurması üzerine açıklama yapan Gürcüstan Meclis Başkanı Zurab Jvania, bu girişimin, Rusya'nın, Hazar enerji kaynaklarının Gürcüstan üzerinden taşınmasına karşı olduğunu gösterdiğini ve Moskova yönetiminin gözdagi vermek istediğini iddia etti. Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze'de, Rusya'nın Dağıstan operasyonu sırasında Gür-

cüstan topraklarını da bombalamasına sert tepki gösterdi. Şevardnadze, önceki akşam yaptığı açıklamada, Rusya'ya ait MIG ve SU savaş uçaklarının, Gürcüstan'ın Tuşeti bölgesindeki Zemo Omalo köyünü bombaladığını, bunun barbarca bir davranış olduğunu söyledi.
13/08/1999 Karadeniz Gazetesi

Türk-Gürcü Dostluğunda Bir Adım Daha

Türkiye ile Gürcüstan arasındaki dostluk rüzgarları her alanda geliyor. Arhavi Belediyesi'nin, Gürcüstan'ın Çkhorotsku Belediyesi ile "Kardeş İlçe" ilan edilmesinin ardından, Hopalılar da Hopa ile Batumi'nin kardeş il ve ilçe ilan edilmesini bekliyorlar. Geçtiğimiz günlerde Park Denizcilik Müdürlüğü düzenlediği etkinlikler çerçevesinde Gürcü sporcularını da bu etkinliklere katılarak ayrı bir renk katmasının ardından, aynı etkinlikler içinde Park Denizcilik Müdürlüğü Bülent Akbaş'ın davetlisi olarak Batum Deniz Akademisi Orkestrası da Hopa'ya gelerek Atatürk anıtı önünde Hopalılara konser vermesi ilçede sevinç yarattı. Kendine özgü marşları ile ilgiyle izlenen orkestranın daha sonra Türk parçaları da seslendirmesi, iki ülke arasında tarihten gelen dostlukların pekiştirilmesinde örnek bir çalışma olarak sunuldu.

18/07/1999 Karadeniz Gazetesi

Acınızı Paylaşıyoruz

Gürcüstan'ın Trabzon Başkonsolosu Giorgi Candcğava Gazetemize gönderdiği mesajında şunları Türk halkına ilettili: "17 Ağustos 1999 tarihinde Türkiye'de Marmara Bölgesi'nde meydana gelen depremden dolayı son derece üzgün olduğumu ifade etmek isterim. Dost ve kardeş Türk milletinin büyük acısını, milletim kendi acısı olarak paylaşılmaktadır. Depremzedelere yardım etmek üzere Gürcüstan'dan gelen on kişilik kurtarma ekibimiz, iki gündür, deprem bölgesindeki kurtarma çalışmalarına katılmaktadır. Yarın sabah Tbilisi'den otuz kişilik ekibimiz İstanbul'a gelecektir, on kişilik bir başka kurtarma grubumuz ise yola çıkmaya hazırdır. Gürcüstan'ın Trabzon Başkonsolosluğu'nun tüm mensupları ve şahsım adına depremede hayatlarını yitirenlere Allah'tan rahmet, yaralılarına acil şifalar, bütün Türkiye'ye de başsağlığı dilerim. Saygılarımı kabulünü arz ederim.

20/08/1999 Karadeniz Gazetesi

Gürcüstan Devlet Başkanı

Soruşturma Açtırdı

Trabzon Ticaret Odası'nın çıkarttığı "Trabzon Ticaret" Gazetesinde yayınlanan bir haberi dikkate alan Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin talimatıyla soruşturma başlatıldı. Gürcüstan ve Azerbaycan'dan geçen araçlardan yasadışı olarak alınan rüş-

vet adı geçen gazetede yayınlanmıştı. Haberin yayınlanması üzerine Şevardnadze Dışişleri Bakanlığına konunun araştırılması için talimat verdi. Bakanlık yetkilileri Trabzon Konsolosluğu aracılığıyla konu hakkında bilgi toplayarak, bakanlığa ilettikleri ve ayrıca konu hakkında Başkonsolos Giorgi Cancgava'nın da Tiblisi'de görüşmeler yaptığı öğrenildi.

12/08/1999 Karadeniz

Aslan Abaşidze: Kapı Açılınca Gerçek Türkiye'yi Gördük

Acaristan'ın başkenti Batumi'de konser veren Türk sanatçıları ve beraberindeki gazetecileri kabul eden Cumhurbaşkanı Abaşidze, bu tür konserlerin toplumsal ilişkilerde ve halkın kaynaşmasında önemli rol oynadığını vurguladı. Abaşidze şunları söyledi: "Sarp sınır kapısı açılancaya kadar, Türkiye alayhine kötü propaganda vardı. Tarihimizi de buna göre yazıyorlardı. Ama bundan önce bir tarihteki ilişkilerimize bakalım. Bunun tam tersi kapı açıldı, değişik bir dünya ortaya çıktı. Gerçek Türkiye'yi gördük. Bu kapıları açık tutan

bir devlet olacaktır. Komşularımızı ve bize gelenleri her zaman memnun etmeye çalışacağız."

10/08/1999 Türksesi Gazetesi

Sarp'da Zirve

Sarp Türk bölgesinde yapılan görüşmelerde Gürcü yetkililerden özür dilendi. Gümrük memurunun kızgınlığı ile ayağından vurulan Tamaz Surkişvili'nin durumu iyiye gidiyor. Batum Hudut Komiseri Albay Tengiz Kontselidze ile yapılan Sarp zirvesinde daha önce de bu tür olayların meydana geldiği belirtilerek, Türk yetkililerin bu konuda daha dikkatli olmaları istendi. Artvin Valisi ise, Gürcüstan ile güzel dostluğumuz var. Bu olaylar dostluğumuzu bozmadı dedi.

06/09/1999 Karadeniz Gazetesi

Emniyet Karışı

Geçen hafta çıkarılan Emniyet Müdürlüleri Karamamesi ve yapılan bazı atamalar "Gürcü ve Çerkes olanlar üst göreve getiriliyor" iddialarının atılmasına neden oldu.

13/09/1999 Star

Kafkasya Yazıları

TARİH-EDEBİYAT-KÜLTÜR VE SANAT DOSYASI

7. SAYISI (EKİM '99) KİTAPÇILARDA

Rusya'da Etnik Sorunlar Çatışmalar....

Soyyetler Birliği'nde Etnik Kimlik / R. WIXMAN

Mücadelelerin Bilinmeyen Bir Komutanı, Kazım Kap / Tarık Cemal KUTLU

Orta Hopa'dan Sibirya'ya Uzanan Bir Yaşam, Hasan Helimişi / İsmail Avcı BUCAKLIŞI

Devrimin Şafağında Sn. Petersburg Önerinde Kafkas Ordusu / Aytek NAMİTOK

Dünden Bugüne Dağıstan / Gökhan MENTEŞ

Hadzimet Medoyev'in Ölümü

Ve diğer konular...

Bilinen Dünyanın Bilinmeyen Ülkesi Kuzey Kafkasya (3) / Ali ÇUREY

Büyükada'dan Kafkasya'yı Görmek / Yaşar BAĞ

Edebiyat Dili Olarak Lazca (2) / Recai ÖZGÜN

Japon Dilbilimci Kojima Goşi ile Laz Dili Hakkında Röportaj / İsmail Avcı BUCAKLIŞI

"Pontos Kültürü"ne Kısa Bir Dipnot / Ali İhsan AKSAMAZ

MS I. Yüzyılda Doğu Karadeniz / Mican ZEİROĞLU

Ziwawa'ya Yakarış / Zafer SÜREN

"Öteki".... Batı Sahra'nın "Asi" Çocukları... POLİSARİO

Yazışma Adresi: Sakız Sk. Berkel Apt. 6/9 Kadıköy-İstanbul Tel & Faks: 0216. 347 05 62 - 330 83 16 - 330 83 99

Abone: ABONET Tel: (0 212) 222 83 32 - 222 72 06 Faks: (0 212) 222 27 10

artık unutabilirsiniz...

Çünkü artık **Abonet** ile sorunsuz abonelikler dönemi başlıyor.
Abonet'le dilediğiniz yayınların size ulaşması
şimdi çok daha kolay, hızlı ve güvenli...

Abonet yeni, çağdaş, kolay ve güvenli bir abonelik sistemidir. Sisteme katılacak olan diğer yayınlarla birlikte Abonet, her geçen gün daha fazla okuyucuya ve yayıncıya hizmet verecek...

Abonet ile okuyucular;

- Bulunmayan dergileri aramak zorunda kalmayacaklar,
- İstedikleri yayınlara istedikleri periyotta abone olabilecekler (*Haftalıklarda en az 4 sayı, aylıklarda 1 sayı*),
- Abone oldukları yayınlar Aktif Dağıtım güvencesiyle ulaşacak,
- Yayının durması halinde abonelik ücretini geri alabilecek veya başka bir dergiye abone olabilecekler,
- İstedikleri dergiye telefon, faks, internet veya e-mail yoluyla abone olabilecekler,
- Kredi kartıyla veya adreste nakit ödeme yapabilecekler.

YAZ KAMPANYASI

GEZİ 99'u incelemeden tatil programınızı yapmayınız!

GEZİ 99 TÜRKİYE TATİL REHBERİ

Bölge-bölge, il-il tüm Türkiye. Tarihi turistik yöreler antik kentler, hoteller, moteller, tatil köyleri, kaplıcalar, yol göstergeleri, ulaşım haritaları, dağcılık ve kayak merkezleri, lokantalar-barlar ve eğlence yerleri, seyahat acentaları

Türkiye Gezi Rehberi : 5.000.000 TL.
Türkiye Antik Kentler Rehberi : 2.000.000 TL.
Türkiye Otel Rehberi : 2.500.000 TL.
Renkli ofset baskılı üç rehber birarada 8.000.000 TL.

Alacağınız tüm ürünler adresinize imza karşılığı teslim edilecek ve ister kredi kartıyla ister adresinizden nakit tahsilat yöntemiyle ödemenizi gerçekleştirebilirsiniz. Sipariş vermek için <http://www.abonet.net> ten "Gezi 99 formu" doldurunuz veya bizi arayınız...

Abonet

Adam Öykü	Türk edebiyatının öncü dergisi.
Adam Sanat	Sanatta ve edebiyatta kalıcı.
Beauty Forum	Estetisyenin dergisi.
Beauty Forum Kataloğu	Katalogla ürün satışı.
Bütün Dünya	Aylık genel kültür dergisi.
Çveneburi	Kültürel dergi.
Düşünen Siyaset	Aylık düşünce dergisi.
Edebiyat ve Eleştiri Dergisi	"Eleştiri önemlidir".
Güldiken	Mizah kültürü dergisi.
Hipokrat	Tıp sektöründe söz sahibi.
İnşaat Ekonomi Dergisi	Ürün ve hizmetlerinizi hedef kitleye ulaştıran rehberiniz.
Kafkasya Yazıları	Tarih, edebiyat, kültür ve sanat dosyası.
Kardiyoloji	Kardiyologların spesifik dergisi.
Kozmetik Market	Kozmetik ve parfümeri-bujiteri dergisi.
Kuaför Magazin	Türkiye'de saç modelleri, kozmetik ve estetik konularıyla sektörün eşsiz dergisi.
Lokomotor	S.T.R. konusunda uzman dergi.
Print Türkiye	Türkiye'nin en iyi matbaacılık dergisi.
Roza Dergisi	Cinsiyetçiliğe ve ırkçılığa karşı Kürt kadın dergisi.
Turkish Aviation	Havacılık dünyası Turkish Aviation ile avucunuzda.

Dergi sayısı önümüzdeki günlerde artacaktır.

ABONE FORMU

Aşağıdaki bilgileri bize telefonla da iletebiliriz ya da www.abonet.net sitesine girerek kaydedebilirsiniz.

Tel: (212) 222 83 32 Faks: (212) 222 27 10

Adı-Soyadı/Name-Surname :

Adres/Address :

Tel No. : Faks No. : E-mail :

Abone olmak istediği dergi:

Dergi	Periyodu	Kapak Fiyatı	Kaç aylık abonelik istiyorsunuz?
Adam Öykü	İki Aylık	1.250.000 TL.	
Adam Sanat	Aylık	750.000 TL.	
Beauty Forum	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Beauty Forum Kataloğu	Üç Aylık	250.000 TL.	
Bütün Dünya	Aylık	750.000 TL.	
Çveneburi	Üç Aylık	1.000.000 TL.	
Düşünen Siyaset	Aylık	1.500.000 TL.	
Edebiyat ve Eleştiri Dergisi	İki Aylık	750.000 TL.	
Güldiken	Dört Aylık	1.000.000 TL.	
Hipokrat	Aylık	1.000.000 TL.	
İnşaat Ekonomi Dergisi	Aylık	750.000 TL.	
Kafkasya Yazıları	Üç Aylık	1.250.000 TL.	
Kardiyoloji	Üç Aylık	1.000.000 TL.	
Kozmetik Market	İki Aylık	750.000 TL.	
Kuaför Magazin	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Lokomotor	Üç Aylık	1.000.000 TL.	
Print Türkiye	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Roza Dergisi	İki Aylık	400.000 TL.	
Turkish Aviation	İki Aylık	750.000 TL.	

Ödeme şekli:

- Dergi tesliminde nakit ödeyeceğim. (Toplu aboneliklerde)
 Havale gönderiyorum. (İş Bankası - Perpa Şb. Hesap no. 105912)
 Abonelik bedelini Kredi Kartı hesabımdan her ay çekinli.

Kart Tipi : Visa Master

Kart No. : Gecерlilik Tarihi: / / İmza:

VİRGÜL HER AY GAZETE BAYII VE KİTAPÇILARDA!